

การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

PEOPLE'S PARTICIPATION IN CEREMONY FOR LONGEVITY
OF BUFFALO LIFE IN NORTH MAEKANIN VILLAGE,
HANGDONG DISTRICT, CHIANG MAI

วีรชาติ เชื้อนรัตน์

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2549

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้



ใบรับรองปัญหาพิเศษ

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ชื่อเรื่อง

การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาเ ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

PEOPLE'S PARTICIPATION IN CEREMONY FOR LONGEVITY
OF BUFFALO LIFE IN NORTH MAEKANIN VILLAGE,
HANGDONG DISTRICT, CHIANG MAI

โดย

วีรชาติ เขื่อนรัตน์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)
วันที่ ๒ เดือน ๖.๖. พ.ศ. ๒๕๔๙

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)
วันที่ ๒ เดือน ๖.๖. พ.ศ. ๒๕๔๙

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์กิตติพงษ์ ไตรวิรุณ)
วันที่ ๒ เดือน ๖.๖. พ.ศ. ๒๕๔๙

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)
วันที่ ๒ เดือน ๖.๖. พ.ศ. ๒๕๔๙

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)
รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ ๕ เดือน ๖.๖. พ.ศ. ๕๔

ชื่อเรื่อง การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน นายวิรัชชาติ เชื้อนรัชนี
ชื่อปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ

บ.วศ.ด้อย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะส่วนบุคคล และเศรษฐกิจของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ 2) ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย และ 3) ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือราษฎรที่อาศัยอยู่ในบ้านแม่ ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และอยู่ในวัยแรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 122 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC⁺)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 44 ปี และจบการศึกษาในระดับภาคบังคับ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจพบว่าผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสามในสี่ (78.46%) ประกอบอาชีพหลักทางภาคการเกษตร มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 5,56.98 บาทต่อเดือน และประกอบอาชีพเสริมคือรับจ้างทั่วไปและเกษตรรับจ้าง มีรายได้เสริมเฉลี่ย 3,156.25 บาทต่อเดือน ส่วนพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรเฉลี่ย 1.24 ไร่ และมีจำนวนควายที่มีครอบครองประมาณ 1-2 ตัว

สำหรับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ พบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (100%) รู้จักพิธีสู่ขวัญควายและได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกคน และผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (95.90%) มีจำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา ทั้ง 4 ครั้ง อีกทั้งการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 นั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (98.36%) ได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ นั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีส่วนร่วมในด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) ในระดับน้อย มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (planning) ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) ในระดับน้อย และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (control) ในระดับปานกลาง

ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยดังประเด็นต่อไปนี้ 1) ปัญหาในด้านงบประมาณในการดำเนินงาน 2) ปัญหาในด้านสถานที่จัดงาน และ 3) ปัญหาในการดำเนินงาน สำหรับข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญดังนี้ 1) ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดหางบประมาณการจัดงานพิธีสู่ขวัญควายอย่างจริง 2) พิธีสู่ขวัญควายไม่ควรจัดในฤดูฝน เพราะเป็นการสร้างความลำบากทั้งผู้จัดงานและผู้มาร่วมงาน 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลน่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดพิธีสู่ขวัญควายกับผู้ให้ข้อมูลมากกว่านี้ 4) การแสดงต่าง ๆ ในพิธีสู่ขวัญควายควรจัดให้มีต่อเนื่องตลอดทั้งวัน ที่สำคัญผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยากให้มีการงดการชนไก่ 5) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์พิธีสู่ขวัญควายให้มากกว่านี้

Title	People's Participation in Ceremony for Longevity of Buffalo Life in North Maekanin village, Hangdong District, Chiang Mai
Author	Mr. Weerachat Khueanrat
Degree of	Master of Science in Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Boonsom Waraegsiri

ABSTRACT

This research was aimed at studying 1) individual and economic characteristics of people in North Maekanin village (Ban Maekanin Neuah), 2) their level of participation in ceremonies for buffalo longevity, and 3) problems and obstacles they encountered during their participation in these ceremonies and their recommendations to improve them. The data was collected by means of interview schedules from 122 villagers, 15 year old up, residing in North Maekanin village (Moo 6, Banpong sub-district, Hangdong district, Chiang Mai province) and analyzed by using the SPSS/PC⁺.

The findings revealed that most of the respondents were females with an average age of 44 years and obtained the required level of education. Over three-fourths of the respondents (78.45%) were mainly farmers with average income from agriculture of 5,056.98 baht/month. They also worked as hired laborers and casual farm workers earning 3,156.25 baht/month. They had average area for cultivation of 1.24 rai and at least one or two buffaloes.

As for ceremonial participation in buffalo longevity, it was found that all the respondents (100%) had knowledge of this particular ceremony. During the last four years, almost everyone in the community (95.90%) participated in all 4 annual ceremonies and in the year 2005 their participation was 98.36%. However, their participation was at a low level in initiation and implementation, and a moderate level in planning, monitoring and evaluation.

The respondents' problems and obstacles ranked from the highest to the lowest in importance were 1) budget for the ceremony, 2) ceremonial site, and 3) implementation. The following recommendations were made by the respondents to improve such ceremony. 1) There should be an organization to be responsible for the budget for holding the ceremony.

- 2) The ceremony should not be conducted during the rainy season to avoid difficulties for organizers and participants.
- 3) Government officers should participate more in this ceremony.
- 4) There should be shows and performances all day but cockfighting should be prohibited.
- 5) More public relations work on this ceremony should be conducted.



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ ประธานกรรมการที่ปรึกษาพร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี และอาจารย์กิตติพงษ์ ไตรธิกุล กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาชี้แนะทางวิชาการและคำแนะนำถึงวิถีทางและข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้เกิดความกระจ่างยิ่งขึ้น อนึ่งขอขอบคุณผู้รู้ นักวิชาการ ผู้เป็นเจ้าของตำราที่ใช้ประกอบการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

คุณค่าและประโยชน์แห่งปัญหาพิเศษฉบับนี้ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของคุณพ่อ คุณแม่ ตลอดจนครูบา-อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้มีความรักความห่วงใยและเป็นกำลังใจด้วยดีต่อเนื่องเสมอมา

นายวีรชาติ เชื้อนรัตน์

มิถุนายน 2549

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาของการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
ความรู้เกี่ยวกับเรื่องควาย	8
พิธีสู่ขวัญควาย	12
ความเป็นมาและความสำคัญของพิธีสู่ขวัญควายของบ้านแม่ขนินเหนือ	14
ปัจจัยของลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	17
การมีส่วนร่วม	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
ภาคสรุป	29
กรอบแนวความคิด	30
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	31
สถานที่ดำเนินการวิจัย	31
ผู้ให้ข้อมูล	32
เครื่องมือในการวิจัย	33
การทดสอบเครื่องมือ	33
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	34
การวิเคราะห์ข้อมูล	35
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	36

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	37
ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ	37
ลักษณะส่วนบุคคล	37
ลักษณะเศรษฐกิจ	40
การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ	45
ระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ	47
กระบวนการเริ่มต้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (Initiation)	48
การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนดำเนินกิจกรรม (Planning)	51
การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (Implementation)	54
การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (Control)	61
ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ	
ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย	63
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	65
สรุปผลการวิจัย	65
ผลการศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล	66
ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ	66
ผลการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายและข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ	67
อภิปรายผลการวิจัย	68
ข้อเสนอแนะ	70
ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน	70
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	71
บรรณานุกรม	72
ภาคผนวก	75
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	76
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	83

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ	38
2	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอายุ	38
3	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา	39
4	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการประกอบอาชีพหลัก	40
5	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้หลัก	41
6	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการประกอบอาชีพเสริม	42
7	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้เสริม	43
8	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนพื้นที่การเกษตร	44
9	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนควายที่มีครอบครอง	45
10	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ	46
11	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมใน พิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4	50
12	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมใน พิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4	53
13	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมใน พิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4	58
14	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมใน พิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4	62

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 การสืบตระกูลของควาย	11
2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท	21
3 ความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วม	24
4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	30

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

คำว่า “ควาย” เป็นภาษาพูดที่คุ้นเคยสำหรับคนไทยมาช้านาน ในภาษาราชการมีการใช้ทั้งคำว่า “ควาย” และ “กระบือ” แต่ที่ใช้มากในภาษาหนังสือเห็นจะเป็นคำว่า “กระบือ” ส่วนในภาษาท้องถิ่นก็จะเรียกว่ากันแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า “ควาย” ว่าหมายถึง สัตว์เคี้ยวเอื้องชนิด *Bunalus bubalis* ในวงศ์ *Bovidae* มีเท้าเอ็นกับรูปร่างใหญ่ สีดำหรือสีเทา เขาโค้งยาวที่ได้คางและหน้าอกมีขนยาว มีรูปร่าง: โดยปริยายมักหมายความว่า คนโง่ คนเชื่อง หรือคนตัวใหญ่แต่ไม่ฉลาด ฯลฯ

ในความเป็นจริงแล้วไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า ควาย นั้นเกิดขึ้นมาในโลกนี้อย่างไร แต่มีผู้ที่ศึกษาทางวิทยาศาสตร์ หลายท่านได้ให้ความเห็นและข้อสันนิษฐานไว้ว่า ควายที่นำมาเลี้ยงมีสายพันธุ์และถูกนำมาจากควายป่า ซึ่งคล้ายคลึงกับสัตว์ที่ใช้แรงงานเกือบทุกชนิด เช่น ช้าง ม้า โค ในอดีตนั้นควายถูกใช้งานในส่วนราชการ และไม่มีความสำคัญต่อชีวิตเกษตรกรไทยมากนัก (จุลสารผสมเทียมภาคเหนือ, 2545: 10-14) ต่อมาแรงงานควายถูกใช้งานมากขึ้น เมื่อการทำงานในภาคเกษตรไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการเตรียมดินเพื่อการเพาะปลูก การนวดข้าว การขนของ ฯลฯ มักอาศัยแรงงานจากสัตว์ใหญ่ ซึ่งควายก็จะได้รับบทบาทหน้าที่นี้ จินตนา อินทรมงคล (2546: 97) กล่าวว่า ควายจะสามารถลากของที่บรรทุกได้ครั้งประมาณ 450 กิโลกรัม ซึ่งสามารถลากได้ระยะ 250-300 เมตร และลากได้ 6-8 คันต่อวัน นอกจากนี้การเลี้ยงควาย แบบชาวบ้านเป็นวิธีที่ง่ายไม่ต้องลงทุนสูง เพราะควายเป็นสัตว์ที่มีความทนทานต่อสภาวะอากาศ ในเขตร้อนหาอาหารกินเองได้ ไม่เปลืองยาในการดูแลรักษา และควายยังเป็นสัตว์ที่มีกระเพาะพิเศษสามารถเปลี่ยนสิ่งที่มีกากมากได้ เช่น วัชพืช ช้างข้าวโพด เปลือกสับปะรด ยอดอ้อย หญ้า ถากน้ำตาล ฯลฯ สามารถเปลี่ยนสิ่งที่เหลือใช้ให้เป็นเนื้อและแรงงานได้เป็นการแก้ปัญหา ขยะล้นเมืองได้ ผลพลอยได้จากมูลควายสามารถนำไปเป็นปุ๋ยบำรุงดินได้ (จุลสารผสมเทียม ภาคเหนือ, 2545: 10-14)

ในอดีตการเลี้ยงควายนั้น มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะเกษตรกรในชนบท เนื่องจากวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของเกษตรกรไทยในชนบทนั้นจะต้องพึ่งพาควาย

เป็นแรงงานหลัก ในการดำเนินกิจการทางด้านการเกษตร แต่ในปัจจุบันและอนาคต สถานการณ์ การเลี้ยงควายไทยน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เนื่องจากมีปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของเกษตรกรที่หันมาใช้เครื่องมือทางการเกษตรแบบใหม่ จากที่เคยใช้ควาย ในการไถนา ก็เปลี่ยนมาใช้เครื่องทุ่นแรง คือรถไถนาเดินตาม รถแทรกเตอร์ รถอีแต๋น รถเกี่ยวข้าว เครื่องนวดข้าว ปู๋ยเคมี เครื่องสูบน้ำ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า ทำงานได้เร็วกว่าและได้ ปริมาณที่มากกว่าแรงควาย บทบาทของควายจึงถูกลดลงถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรกลราวร้อยละ 80-90 การเลี้ยงควายจึงมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันการบริโภคเนื้อควายกลับมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนน่าวิตก หนังและเขาควายถูกผลิตเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งในทางตรงกันข้ามการเลี้ยง การปรับปรุงสายพันธุ์ การอนุรักษ์ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับควายในปัจจุบันนั้นหลาย ๆ งานแทบจะไม่เคยเห็นหรือมีให้เห็นน้อยมาก จาก สถิติของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (www.nso.go.th) แสดงจำนวนของควายใน ประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2534–2546 พบว่าในปี พ.ศ. 2534 ประเทศไทยเคยมีควายเกือบ 5 ล้านตัว แต่ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยมีจำนวนควายลดลงเหลือ 2.293 ล้านตัว ซึ่งลดลงกว่า ร้อยละ 50 และในปี พ.ศ. 2546 ประเทศไทยมีจำนวนควายเหลืออยู่ 1.632 ล้านตัว เพียงระยะเวลา ประมาณ 12 ปี จำนวนควายลดลงกว่า 3 ล้านตัว ซึ่งตัวเลขของทางราชการที่ให้ไว้มักจะเป็น ตัวเลขที่สูงกว่าความเป็นจริง จากสถิติของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เช่นเดียวกัน ได้แสดงจำนวนของควายที่ถูกฆ่าเป็นอาหารตามอาชญาบัตร ระหว่างปี พ.ศ. 2537–2546 เฉลี่ย ปีละประมาณ 100,000 ตัว ซึ่งตัวเลขนี้ยังไม่นับ รวมถึงควายที่ถูกฆ่าโดยไม่สามารถตรวจสอบได้ อีกจำนวนมาก

สถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสัญญาณบ่งบอกถึงอนาคตควายไทยว่าจะต้องมีปัญหา และเกิดวิกฤตอย่างแน่นอน หากเราทั้งหลายยังไม่ช่วยให้เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้น อย่างต่อ เนื่อง โดยไม่ให้ความสำคัญตลอดจนช่วยกันหาแนวทางแก้ไข เชื่อได้ว่าในอนาคตจะไม่มีควายให้ ลูกหลานได้เห็น คงเหลือแต่รูปภาพและเรื่องเล่าต่าง ๆ นานา คล้ายกับเรื่องของโคโนเสาร์

พิธีผู้ช่วยควายนั้นเป็นประเพณีที่มีกลุ่มคนในภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะ ภาคอีสานและภาคเหนือ ได้ร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณีกันมาอย่างต่อเนื่อง อาจเป็น กิจกรรมเดียวที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในการอนุรักษ์ และยังสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมนี้กับการ ท่องเที่ยว โดยสามารถนำเสนอเป็นโครงการหนึ่งเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับ รากหญ้าและท้องถิ่นได้ และในที่สุดโครงการดังกล่าวจะเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของคน

ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จและความสุขในอนาคตต่อไป

ดังนั้นพิธีผู้ขวัญควายจึงเป็นกิจกรรมที่ควรจะศึกษาเพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรค รวมถึงการศึกษารูปแบบประเพณีและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกิจกรรม อันจะส่งผลถึงการสร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนของคนในประเทศเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเป็นการร่วมพลังในการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ควายไทย ซึ่งจะนำมาถึงการแก้ไขปัญหายอย่างแท้จริง และมีความยั่งยืนตามเป้าประสงค์ที่คนในประเทศต้องการ

ปัญหาการวิจัย (Research Problem)

บ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ท่ามกลางป่าไม้ ขุนเขาที่ชุ่มชื้น และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแมกไม้มานานพันธุ์ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอหางดงไปทางทิศตะวันตกตามเส้นทางสายหางดง-สะเมิง ประมาณ 30 กิโลเมตร มีประชากรชายและหญิงรวมกัน 237 คน จากจำนวน 67 ครัวเรือน (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน, 2547) มีอาชีพเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงกระบือ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และได้มีการประกอบพิธีกรรมมัดมือควายมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2544 สำนักงานปศุสัตว์อำเภอหางดง กรมปศุสัตว์ได้เริ่มจัดพิธีผู้ขวัญควาย โดยทำพร้อมเพรียงกันเป็นกลุ่มในการจัดพิธีผู้ขวัญควายครั้งแรกได้รับความสนใจ จากประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปงและสำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 1 จึงได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดงานเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามนี้ ให้คงอยู่ตลอดไป และเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านล้านนาแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดงานอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2544 ถึง 2547 รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 ครั้ง โดยวัตถุประสงค์ของการจัดพิธีผู้ขวัญควาย คือ 1) เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านล้านนา 2) เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีความสนใจเกี่ยวกับการเลี้ยงควาย และ 3) เพื่อแสดงความระลึกถึงความสำคัญของควาย

เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปง และสำนักงาน ททท. ภาคเหนือเขต 1 ได้เห็นถึงความสำคัญ และได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดงานพิธีผู้ขวัญควายขึ้นที่บ้านแม่ขนินเหนือ ในทุกๆ ปี เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงอันจะนำไปสู่การจัดพิธี

ผู้ขั้วญควยอย่างตอเนื่องเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะเป็นการรักษาระเพณีที่ตังามให้คงอยู่กับ้านแม่ขนินเหนือตลอดไป ผู้วิจัยจึงต้งการศึกษาควมจริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพิธผู้ขั้วญควยของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในขันตอนของกระบวนการริเริ่ม (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมประเมินผล (control and evaluation) ว่าอยู่ในระดับใด รวมทั้งปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธผู้ขั้วญควยของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือว่าเป็นอย่างไร ตลอดจน ข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธผู้ขั้วญควย เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives of the Research)

ในการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพิธผู้ขั้วญควยของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ
2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธผู้ขั้วญควย ในขันตอนของกระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation)
3. ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธผู้ขั้วญควยของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธผู้ขั้วญควย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

ในการวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปงและสำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 1 ได้ทราบระดับของการมีส่วนร่วมในพิธผู้ขั้วญควยของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ อย่างแท้จริง

2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่งและสำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 1 สามารถนำเอาผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ประเพณีผู้ชวัญควาย

3. ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานพิธีผู้ชวัญควาย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางแก้ไข ปรับปรุงการจัดงานพิธีผู้ชวัญควาย ในครั้งต่อไปให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของราษฎรบ้านแม่ ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ มากยิ่งขึ้น

4. เป็นแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นล้านนาให้อยู่คู่กับบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อไป

5. ผู้สนใจสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีผู้ชวัญควาย

ขอบเขตการวิจัย

(Scope of the Research)

การวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพิธีผู้ชวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัยคือ

1. การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จัดเก็บในระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงในช่วงระยะเวลานี้เท่านั้น

2. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ราษฎร ที่อาศัยอยู่ใน บ้านแม่ ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ และอยู่ในวัยแรงงานอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

3. การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีผู้ชวัญควาย จะมุ่งประเด็นไปที่ขั้นตอนของกระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation) ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเข้าร่วมในพิธีผู้ชวัญควาย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

(Operational Definition of Terms)

ราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมายถึง ราษฎรที่เป็นวัยแรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 174 คน และอาศัยอยู่ในบ้านแม่ ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

พิธีสู่ขวัญควาย มีคำเรียกที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับท้องถิ่นต่าง ๆ ดังเช่น “พิธีสู่ขวัญควาย” หรือ “มัดมือควาย” หรือ “ฮ้องขวัญควาย” แต่การกระทำและความหมายแล้วทำในแนวทางเดียวกันคือ คนโบราณยกย่องควายว่า บุญคุณแก่ตนและในขณะที่ทำงานมักจะมีควายไถหรือควายที่ไถผิธร่องบ้าง เดินช้าบ้าง และควายบางตัวก็มีลักษณะเกงาน คือไม่ยอมลากไถต้องลง ปลูกหรือเขียนด้วยเชือกฟัด หมายถึงเชือกฟัดที่ผูกจากแอกมายังคันไถ เจ้าของจะจับไว้สำหรับดึงควายให้เลี้ยวกลับหรือถอยหลังตามความปรารถนาของคน เมื่อเสร็จจากการปลูกข้าวแล้วเพื่อเป็นการระลึกถึงบุญคุณของควายที่ได้ใช้งานหนัก ก็จะมีการทำพิธีฮ้องขวัญหรือเรียกขวัญควายตามประเพณีที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ซึ่งพิธีสู่ขวัญควายของบ้านแม่ขนินเหนือมีรูปแบบการจัดงานดังนี้ การจัดคาคมั่วขายของ ขายอาหาร เช่น ขนมเส้นใส่ถั่วงอก ใช้ภาชนะที่ ห่อด้วยใบตอง ห่อหนึ่ง ไข่เอาะ กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำดื่ม การแสดงดนตรีบนหลังควาย การสาธิตการจับควาย วิธีขึ้นควาย การสาธิตการผูกสนสะพายควาย การหีบฮ้อย การสาธิตการทำนา การเก็บเกี่ยว ถิ่น นวด ฟัดข้าว ตำข้าวด้วยครกมอญ ตำข้าวซ้อมมือ ถึงไม้ การสาธิตเกี่ยวไม้ การแสดงสะล้อซอ ซึง การแสดงซอพื้นเมือง กาดหมั้ว ชุ้มสินเค้า การเกษตรราคาถูก การจัดชุมนุมพิธีการบริการนวดแผนโบราณและพิธีสำคัญ “สู่ขวัญควาย” ขึ้นโคกควาย การแต่งงานของควาย

ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร และจำนวนควายที่มีครอบครอง

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุดของผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับทั้งในสถานการศึกษาของรัฐบาลหรือเอกชน

อาชีพ หมายถึง การทำกิจกรรมหรือการปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งของครอบครัว ซึ่งสามารถทำรายได้หลักให้แก่ครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล

รายได้ หมายถึง จำนวนเงินรายได้ ทุทธิทั้งหมดของครอบครัวผู้ให้ข้อมูล ทั้งรายได้หลักและรายได้เสริม ซึ่งได้รับการเกษตรและจากทางอื่น ๆ ที่เป็นทั้งเงินสดและมูลค่าสิ่งของที่ได้รับในรอบปี 2547

จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ประกอบอาชีพการเกษตรในปัจจุบัน โดยคิดหน่วยวัดเป็นจำนวนไร่

จำนวนควายที่มีครอบครอง หมายถึง จำนวนควายที่ผู้ให้ข้อมูลมีอยู่ในปัจจุบัน โดยคิดหน่วยวัดเป็นจำนวนตัว

การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย โดยร่วมแสดงความความคิดเห็นในกระบวนการของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งมีดังนี้ กระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation) โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการวัดการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	ไม่มีส่วนร่วมเลย

สำหรับเกณฑ์การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมนั้น กำหนดค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.68-5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34-3.67	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-2.33	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับน้อย

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(REVIEW OF RELATED LITERATURE)

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมใน พิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้าน แม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ตรวจเอกสาร เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในกรอบแนวคิดของการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องควาย
2. ความหมายของพิธีสู่ขวัญควาย
3. ความเป็นมาและความสำคัญของพิธีสู่ขวัญควายของบ้านแม่ขนินเหนือ
4. ปัจจัยของลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องควาย

ศิริพร โปธา (2547: 10) ได้กล่าวว่า ควายเป็นสัตว์กึ่งคู่เช่นเดียวกับวัว แพะ และ (family bovidae) ลักษณะของสัตว์ในวงศ์นี้จะมีเขาแหลม เขามีแก่นกระดูกและ มีเปลือกเขาหุ้ม เขาจะค่อย ๆ ใหญ่ขึ้นและไม่ผลัดเขาทุกปีอย่างกว้าง ไม่แตกแขนงเป็นหลายกิ่ง ซึ่งเอี่ยม ทองดี (2534: 19) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า แท้ที่จริงควายเป็นสัตว์โลกที่มีวิวัฒนาการ ยาวนาน มีเกือกเถาพันธุ์หรือสายตระกูลเช่นเดียวกับสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ กล่าวคือ ควายเป็นสัตว์เลือดอุ่น เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมชนิดหนึ่งในตระกูล Bovidae families ซึ่งสัตว์ในตระกูลนี้แบ่งเป็น 5 ตระกูลย่อย (subfamilies) ได้แก่

1. ตระกูลละมั่ง (the cephalophines: duikers)
2. ตระกูลฮิปโปโปแตมัส (the hippotragines: antilopes)
3. ตระกูลเนื้อทราย (the antilopines: blackbucks)
4. ตระกูลแพะแกะ (the caprines: saigas)
5. ตระกูลวัวควาย (the bovines: cattle)

ในตระกูลย่อยที่เป็นเชื้อสายวัวควายแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ประเภทวัว (cattle)
2. ประเภทวัวกระทิง (bison)
3. ประเภทควาง เลียงผา (various antelopes)
4. ประเภทจามรี (yak)
5. ประเภทควาย (buffalo)

ในประเภทของควายสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. กลุ่มควายแอฟริกัน (africa buffalo or bos caffer: syncerus caffer)
2. กลุ่มควายแคระ (anoa of mindora: anoa)
3. กลุ่มควายเอเชีย (asiatic water buffalo: bubalus bubalis)

ศิริพร โปธา (2547: 11) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่ามนุษย์เริ่มนำควายป่ามาใช้งานเป็นครั้งแรกโดยชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศ เมื่อประมาณ 7,000 ปีมาแล้ว ทางภาคเหนือ ของประเทศอินเดียมีร่องรอยการเลี้ยงควายมาแล้วไม่น้อยกว่า 2,500 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ส่วนในประเทศกัมพูชาปรากฏภาพแกะสลักรูปขบวนแห่คนขี่ควายตามฝ่าผนังของนครธมซึ่งภาพดังกล่าว มีอายุไม่น้อยกว่า 3,600 ปี ก่อนคริสต์ศักราช และมีการเลี้ยงควายมาแล้วไม่น้อยกว่า 1,600 ปี ก่อนคริสต์ศักราช รวมทั้งจากหลักฐานของชุมชนโบราณที่บ้านเชียงซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 3,000 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ได้แสดงให้เห็นว่ามีการเลี้ยงควายแล้ว

ควายเป็นสัตว์เลี้ยงกันแพร่หลายทั่วทุกทวีปทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นอเมริกา บราซิล บัลแกเรีย อิตาลี ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อียิปต์ อิสราเอล ฯลฯ รวมถึงประเทศในเขตนานา เช่น อิตาลี ตุรกี ยูโกสลาเวีย โดยใช้ควายแม่น้ำกวดหิมะในฤดูหนาว ปัจจุบันทั่วโลกมีควายอยู่ไม่ต่ำกว่า 138 ล้านตัว อยู่ในทวีปเอเชียประมาณร้อยละ 96 ในประเทศอินเดียมีควายมากถึง 75 ล้านตัว ซึ่งนับเป็นประเทศที่มีควายมากที่สุดในโลก ควายจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นสัตว์ของทวีปเอเชียไปโดยปริยาย

ควายในประเทศไทย จัดเป็นควายป่าอินเดียหรือควายเอเชีย ซึ่งสามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย ซึ่งควายป่าที่หลงเหลืออยู่ในธรรมชาติปัจจุบันพบที่ประเทศอินเดีย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว ทางตอนเหนือของประเทศปากีสถาน และประเทศกัมพูชา ส่วนในประเทศไทยนั้น หลงเหลืออยู่เพียงแห่งเดียว จึงมีอยู่ประมาณ 50 ถึง 70 ตัว ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ส่วนควายที่เลี้ยงเพื่อใช้แรงงานตามบ้านหรือที่เรียกว่าควายบ้านนั้น มีอยู่ 2 ชนิด คือ

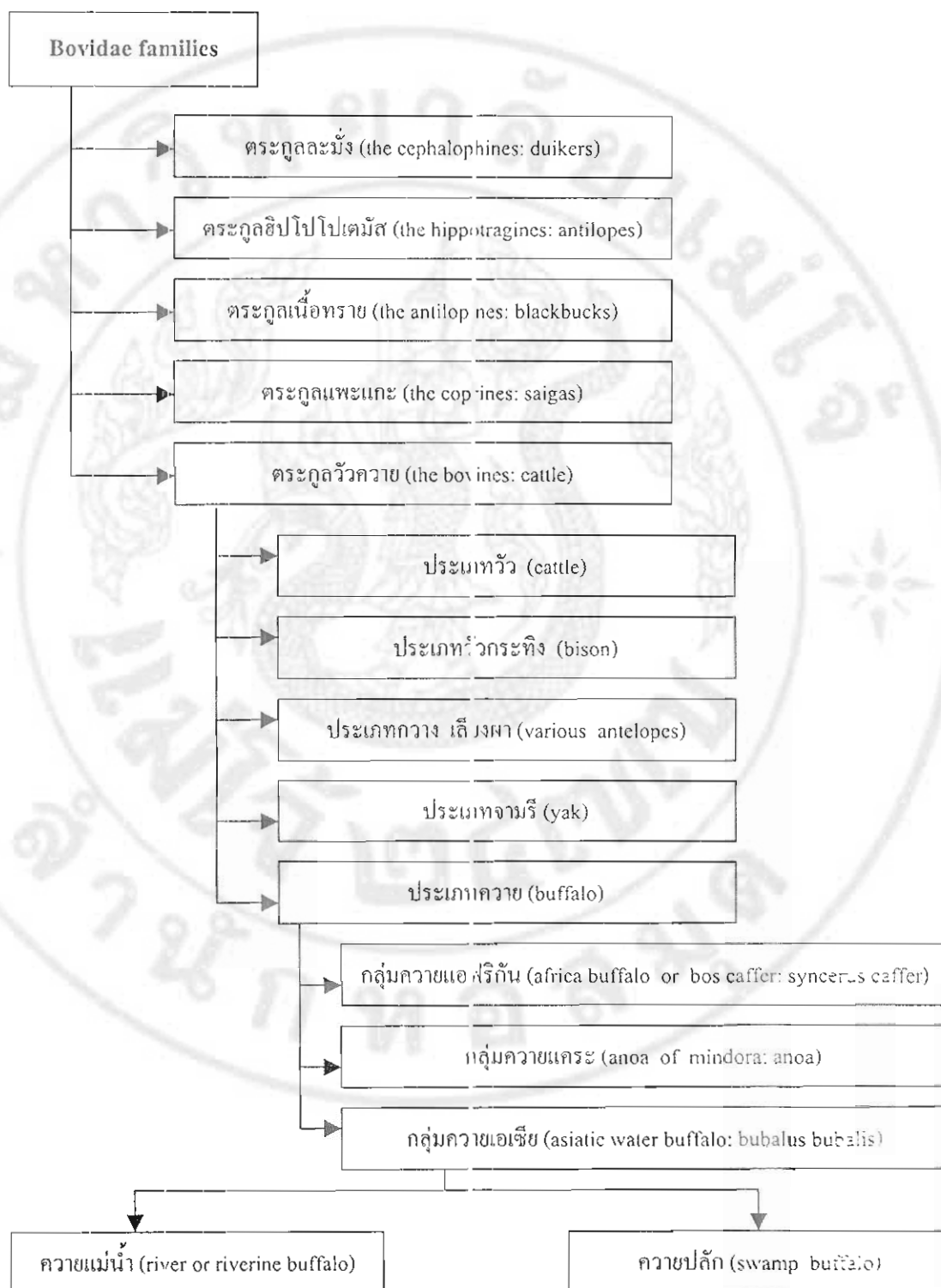
1. ควายแม่น้ำ (river or riverine buffalo) หรือบางครั้งเรียกว่าควายแขก เพราะเลี้ยงมากในประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน รวมถึงกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ยุโรปและอเมริกาใต้ ซึ่งเลี้ยงควายแม่น้ำเพียงอย่างเดียว ควายแม่น้ำจัดเป็นควายนม แต่ก็ใช้งานได้ดีและให้เนื้อดี ชอบนอนในน้ำลึก น้ำใสหรือในแม่น้ำ ควายประเภทนี้ในประเทศไทย มีอยู่เพียงสายพันธุ์เดียว คือ พันธุ์มูร์ราห์ (murrah) แต่มีจำนวนน้อยกว่ากล่าวคือไม่เกิน 300 ถึง 500 ตัว เพราะเพิ่งถูกนำเข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนใหญ่เลี้ยงเฉพาะในส่วนราชการและไม่มีความสำคัญต่อวิถีเกษตรไทยมากนัก

2. ควายปลัก (swamp buffalo) นิยมเลี้ยงมากบริเวณตอนใต้ของประเทศจีน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย เวียดนาม กัมพูชา ลาว ไทย และออสเตรเลีย ควายไทยจัดอยู่ในประเภทควายปลัก เลี้ยงเพื่อใช้งานในไร่นาและบริโภคเนื้อ ซึ่งนิยมพอ ๆ กับเนื้อวัวให้น้ำนมน้อย เพียงวันละ 1 ถึง 3 ลิตร สาเหตุที่แยกควายปลักเพราะว่ามีนิสัยขี้ร้อน ชอบนอนแช่ปลัก ลักษณะเป็นหลุมดินแฉะ ๆ ถ้าไม่มีปลักธรรมชาติก็สามารถขุดปลักเองได้ นอกจากชอบนอนในปลักแล้วยังชอบลงไปลอยคอแช่น้ำตามลูกหลงอีกด้วย

ควายมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Bos bubalis* ภาษาจีนเรียกว่า สู่หนิว (sui nui) ภาษามาเลย์ เรียกว่าควายว่า กระบาว (karabaw) ชาวสเปนในประเทศฟิลิปปินส์เขียนคำว่าควายเป็นคาราบาว (carabao ตัวเมียใช้ carabala) ชาวฮอลันดาในประเทศอินโดนีเซีย เรียกควายว่า คาราบาว (karabaw) และชาวอังกฤษในประเทศมาเลเซียเรียกควายว่า เกอร์บาว ส่วนภาษาไทย เรียกควายว่า กระบือ ชาวเขมรเรียกควายว่า กระบือหรือกระบาย เข้าใจว่ากระบือในภาษาไทยเลียนแบบมาจากภาษาเขมร แต่คำไทยแท้นั้นคือ ควาย (khway)

นอกจากนี้ในจุลสารผสมเทียมภาคเหนือ (2545: 10) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าควายปลักในเมืองไทยจะมีลักษณะลำตัวเล็ก รอบอกใหญ่ ห่องกาง ลำคอกว้าง อวบ แข็งแรง หัวลักษณะค่อนข้างยาว ใบหน้าแคบ เขามีหลายรูปทรง บางตัวมีเขาโค้งอ่อนหลังเล็กน้อย แล้วงอนเข้าหากัน บางตัวเขากางยาวแยกออกจากกันขนานกับพื้นปลายโค้งขึ้นเล็กน้อย บางตัวมีเขาจุดสั้นเรียกว่า “ควายทุย” บริเวณหน้ามีสีเทา ขนตามตัวค่อนข้างบางและหยาบ เก้าทั้งสี่ และใบหน้ามีขนค่อนข้างมากหลังไม่ตรงบันท้ายหักลาดหางยาวไปถึงข้อเข่าหลัง มีหู ไม่ใหญ่มากนัก เก้าใหญ่ กีบเท้าทั้งคู่ชิดกันและแข็งแรง ควายไทยมีวงจรกำหนด (เป็นสัด) ประมาณ 19 ถึง 25 วัน (เฉลี่ยประมาณ 22 วัน) ช่วงระยะเวลาที่เป็นนานประมาณ 1 ถึง 3 วัน โดยจะตกไข่หลังกำหนด 18 ชั่วโมง ใช้เวลาอุ้มท้องประมาณ 287 ถึง 340 วัน (เฉลี่ยประมาณ 316 วัน) ซึ่งควายจะมีลูกประมาณปีละ 1 ตัว โดยเฉลี่ยควายจะมีอายุประมาณ 18 ถึง 20 ปี มีอายุการใช้งานประมาณ 14 ปี หรือมากกว่านั้น

จากความรู้เรื่องของควายในข้างต้น พอจะสรุปการสืบตระกูลของควายซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยภาพที่ 1 ดังนี้



ภาพที่ 1 การสืบตระกูลของควาย

พิธีสู่ขวัญควาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขวัญ” (ขวัญ) ว่า หมายถึง ผมหหรือชนที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอย: มิ่งมงคล สิริมงคล ความดี เช่น ขวัญข้าว ขวัญเรือน: สิ่งที่ไม่มีความผิด นิยมกันว่าเมื่ออยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา ซึ่งเชื่อว่า ถ้าขวัญอยู่กับตัวก็เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบายจิตใจมั่นคง ถ้าคนตกใจหรือเสียขวัญ ขวัญก็ออกจากร่างไปเสีย ซึ่งเรียกว่า ขวัญหาย ขวัญหนี ขวัญบิน เป็นต้น และอนุโลมใช้ไปถึงสัตว์ หรือสิ่งของบางอย่าง เช่น ช้าง ม้า ข้าว เรือน ฯลฯ

ประทีป อินแสง (2546: 135) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าคนโบราณเชื่อว่ามีสิ่งหนึ่งซึ่งจับต้องไม่ได้ รู้แต่เพียงว่าเป็นสิ่งที่กำกับดูแลชีวิตประจำวัน การเป็นอยู่ จิตใจของผู้คน รวมถึงเป็นสิ่งที่กำกับทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกให้เป็นไป เป็นอยู่อย่างราบรื่น หากเมื่อใดที่ชีวิตไม่ราบรื่น ไม่มีสวัสดิภาพ ไม่มีความสุข หรือมีสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาผ่านเข้ามา ก็จะทำให้สิ่งที่กำกับดูแลอยู่นั้นหลุดลอยไปหรือสูญเสียภาระหน้าที่ไป สิ่งที่ว่านี้ คือ ขวัญ

ชาวอีสานมีความเชื่อในเรื่องนี้มาก จะเห็นได้จากการที่มีพิธีบายศรีสู่ขวัญ อยู่หลายขั้นตอนในวิถีชีวิต เช่น ก่อนแต่งงานก็สู่ขวัญเรียกขวัญที่ไปท่องเที่ยว ที่ไปอยู่กับใคร ที่ไหน มาอยู่กับเนื้อกับตัว เพื่อเป็นคู่หัวตัวเมียที่สมบูรณ์ ไม่ได้ออกนอกกลุ่มออกไปที่ไหน

นอกจากนี้มีการสู่ขวัญเด็กหนุ่มก่อนไปรับราชการทหาร สู่ขวัญคนไข้ สู่ขวัญผู้ใหญ่ที่มาเยี่ยม สู่ขวัญคนที่ประสบอุบัติเหตุ ซึ่งเหตุการณ์อย่างนี้จะมีพิธีไปช้อนขวัญในสถานที่ที่เกิดเหตุด้วย เมื่อประสบเคราะห์กรรมใด ๆ ก็จะมีพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญเรียกความมั่นใจให้กลับมาการสู่ขวัญบางครั้งก็มุ่งหมายเพื่อให้เกิดสิริมงคล เช่น สู่ขวัญเรือน สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญวัว สู่ขวัญควาย ฯลฯ

บวร พยอมยงค์ (2534: 1) กล่าวว่า พิธีสู่ขวัญควาย หรือมัดมือควาย หรือฮ้องขวัญควาย ทั้งสามคำนี้ เรียกไปตามถิ่นต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน แต่การกระทำและความหมายแล้วทำในแนวทางเดียวกันคือ คนโบราณยกย่องควายว่ามีบุญคุณแก่ตนและในขณะที่ทำงานมักจะมีเวลาไถครดต่อควายที่ไถผิครดบ้าง เดินช้าบ้างและควายบางตัวก็มีลักษณะเก้งาน คือไม่ยอมลากไถต้องลงปลูกหรือเขี่ยด้วยเชือกฟัด (หมายถึงเชือกฟัดที่ผูกจากแอกมายังคันไถ เจ้าของ จะจับไว้สำหรับ คึงควายให้เลี้ยวกลับหรือถอยหลังตามความปรารถนาของคน) พิธีสู่ขวัญควายเคยมีมาใน

อดีต แต่ในปัจจุบันพิธีดังกล่าวจะหาได้ยากแล้ว เพราะไม่ค่อยจะมีใครทำกัน สักเท่าไร ประกอบกับหมอสู่ขวัญ (หรือหมอสูตรขวัญ) ก็จะไม่ค่อยได้ถ่ายทอดกันในเรื่องนี้

ประทีป อินแสง (2546: 136) ยังได้ให้ความหมายของพิธีสู่ขวัญควาย ว่า

1. เป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณ ของเจ้าของต่อควาย
2. เป็นความเมตตา กรุณา การขวโไทยที่ได้ล่วงเกิน การสำนึกความผิดพลาดของเจ้าของที่เมียนดี คุดำควาย
3. เป็นการให้รางวัลทั้งสัตว์และคน

มณี พยอมยงค์ (2534: 3) แสดงความคิดเห็นว่า คำว่า “สู่ขวัญควาย” มีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. การเห็นความสำคัญด้านพลังงนนั้น สมัยโบราณประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังไม่รู้จักน้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด ไม่รู้จักเครื่องยนต์กลไกสำหรับไถคราดที่ไร่นา ให้สามารถทำการเพาะปลูกได้ รู้จักแต่ควาย วัว เท่านั้นที่ทรงพลังสามารถลากคันไถ หรือชักลากล้อเกวียนไปยังที่ต่าง ๆ ได้ นอกจากช้างแล้ว ควาย วัว ม้า นับเป็น ผู้ทรงพลังรองลงมาที่ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ โดยเฉพาะชาวไร่ ชาวนาทั้งหลาย ในคำสู่ขวัญ จึงกล่าวไว้ดังนี้ “เดือน 9 เดือน 10 เดือน 11 และเดือน 12 ฝนตกน้ำนองทะลุ่ม แผ่นดินชุ่มเป็นตม ฝนตกลงท่าใหญ่ แปร (ท่า) น้ำใส่เต็มนา เอาไถมาก่อแครงแครงไว้เหนือคอ ผูกเชือกปอหื้อหมั้น ไถเป็นขอบขึ้นไปมา เกิดเป็นนาหวานเข้า ไถเมื่อเช้าเมื่อแลง (ไถตอนเช้าและตอนบ่าย) ท่านก็อิด (เหนื่อย) เหลือแรงลำบาก ชวนวัน (ทุก ๆ วัน) ท่านก็มาอุตสาหะ กระทำการอันฉับพลันก็แล้ว”

2. ความกตัญญูรู้คุณ คนไทยโบราณเป็นจำนวนมากไม่นิยมรับประทาน เนื้อควาย ถือว่าเป็นสัตว์ใหญ่และมีบุญคุณแก่คนเป็นอันมาก เพราะช่วยในการไถ การเผื่อคราด ในไร่นาดังกล่าว เมื่อได้ปลูกข้างคานาเรียบร้อยแล้ว ด้วยความสำนึกในบุญคุณ เจ้าของจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญควาย / ได้ไปเกี่ยวหญ้าอ่อนมาให้ควายกิน เอาควายไปอาบน้ำ ขัดสีกวีวรรณ อย่างงดงาม ในวันนั้นควายจะได้รับความสุขที่สุด เพราะเจ้าของล้วนแต่เอาอกเอาใจ กรณีเช่นนี้แสดงให้เห็นคุณธรรมในหัวใจของชาวนาส่งเพียงไร แม้ควายจะเป็นสัตว์เครื่องนุ่งห่มก็ยังรู้สึกรับซึ่งในพระคุณของมัน จึงเป็นสิ่งที่ควรสรรเสริญ

3. ความเชื่อเรื่องขวัญ เป็นสิ่งที่ยึดถือกันมาช้านานแล้ว ในสังคมไทยทุกภาคถือว่าขวัญเป็นธรรมชาติสิ่งหนึ่ง สิ่งสถิตอยู่ในร่างกายของคนและสัตว์ ขวัญเป็นธรรมชาติเบา มาง่ายไปง่าย เวลาสะดุ้งหวาดผวา ตกอกตกใจ ขวัญจะหนีจากร่าง มีคำกล่าวขวัญหาขวัญหนีดีฝ่อขวัญดีอายุมันขวัญยืนเหล่านี้ เป็นเครื่องบอกทางร้ายและดี ถ้าขวัญสะดุ้งตกใจ ก็จะหนีออกจากร่างไปทำ

ให้เจ้าของขวัญเจ็บป่วยกินไม่ได้นอนไม่หลับ สุขภาพจิตเสีย ทำอะไร ไม่ได้ผล ถ้าขวัญดีก็ขวัญยังสิงสถิตอยู่ในร่างไม่ไปไหน จะทำให้เจ้าของมีความสุข ทำงานการอันใด เต็มไปด้วยความมั่นใจ มีสุขภาพจิตดี ทำงานการอันใดก็มักประสบผลสำเร็จ

4. ความเมตตากรุณา คุณธรรมดังกล่าวนับเนื่องในพรหมวิหารธรรมทั้ง 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ คนเราจะเป็นฝ่ายปกครองหรือ ขาวนา ย่อมถือว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่กว่า วัวควายซึ่งเป็นสัตว์เครื่องนาค ดังนั้นจึงอดที่จะเมตตากรุณา มันไม่ได้ เพราะเห็นว่าต่ำกว่าตน วิสัยของผู้มีคุณธรรมย่อมเห็นว่าผู้ที่ต่ำกว่าน้อยหรือ ค้อยกว่า ตนเป็นผู้ควรให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือ อีกประการหนึ่งถือว่า ควาย วัว รับใช้เรา ชาวไร่ชาวนา จึงเห็นว่าเป็นผู้ควรแก่การยกย่องให้ความเมตตากรุณา ซึ่งมีอยู่แล้วในหัวใจ ของชาวนาที่ได้รับ อบรมมาจากพุทธศาสนาแต่บรรพบุรุษมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

5. การให้รางวัลแก่สัตว์และคน เจอนี้ปรากฏในคำขวัญว่าได้เอาหญ้า อ่อนหวาน อร่อยมาให้ท่านเคี้ยวกิน คือเจ้าของจะไปเกี่ยวหญ้าอ่อนมาให้ในวันสู่ขวัญเรียกว่า เป็นการให้ รางวัลแก่ควาย สำหรับคนเลี้ยงหรือเจ้าของนั้นมีเหล้า ไก่คู่ ข้าวเหนียว ที่อร่อย เติมน้ำไว้นอน สู่ขวัญควายแล้ว ของเหล่านี้ควายกินไม่ได้ แต่คนกินได้จึงตกเป็นรางวัลของคนเลี้ยง และเจ้าของ จะได้รับประทานอย่างเอร็ดอร่อยในมือกลางวัน ในวันที่สู่ขวัญควายนั่น

6. ความสำนึกในความผิดพลาด ในขณะที่มีการไถ่ถอนนั้นบางครั้งควายเดินเข้า มัวกินหญ้าตามข้างทาง คนจะควาดเขี่ยหนี ฟาดด้วยเชือก กระแทกด้วยปฏัก ควายได้รับความ เจ็บปวด ทรมานแสนสาหัส ก้อนหินกลิ้งกลิ้งไต่เพราะพูดไม่ได้ แต่ชาวนาเมื่อทำไปแล้ว ก็มาได้ คิดทีหลังว่ามันไม่มีความผิดประการใด โดยมากมันจะทำคุณแก่เราเสียด้วยซ้ำเรานี่ช่าง ชั่วชาติจริง ด้วยความสำนึกผิดอย่างนี้จึงทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ เอาดอกไม้ธูปเทียนมาขอขมาวัวควายด้วยนับเป็น คุณธรรมอันประเสริฐในหัวใจของชาวนาแม้ควายวัวจะเป็นสัตว์เครื่องนาค เมื่อตนเองทำความผิดก็ ไปขอโทษ ขออภัยนับเป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญในประเพณีอย่างนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของพิธีสู่ขวัญควายของบ้านแม่ขนินเหนือ

จินตนา อินทรมงคล (2546: 157-160) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญ ของพิธีสู่ขวัญควายของบ้านแม่ขนินเหนือ ว่าท่ามกลางชะตากรรมของควายหลายพื้นที่ ณ บ้าน แม่ขนินเหนือ ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่ในอ้อมกอด ของภูเขาและป่าไม้ มีประชากรชาย และหญิงรวมกัน 237 คน จากจำนวน 67 ครัวเรือน (ข้อมูล

ความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน, 2547) มีอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชเป็นหลักได้แก่ อโวคาโด ลิ้นจี่ ลำไย พืชผัก ขาโยเด้ หรือฟักแม้ว ถั่วลิสง มีสัตว์เลี้ยงคือ ควาย ไก่ เป็ด และสุกร ในหมู่บ้านเคยมีควายมากที่สุด 300 ถึง 400 ตัว ปัจจุบันเหลือควายประมาณ 120 ตัว จึงร่วมกันอนุรักษ์ไว้ พ่อหลวงดวงจันทร์ ดับไหว ผู้นำหนุ่มหัวก้าวหน้า กล่าวถึงมูลเหตุจูงใจถึงการจัดงานประจำปีผู้ขวัญควาย ที่จัดขึ้นประมาณเดือนมิถุนายนของทุกปีเพราะว่าความเป็นจุดทำให้เกิดหลาย ๆ เรื่อง ได้แก่

1. ควายให้มูลเป็นปุ๋ย เป็นความต้องการของชุมชนที่จะเลี้ยงควายเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปรียบเทียบผลผลิตพืชผักทั้งปริมาณและคุณภาพของคนที่มีควายกับคนที่ไม่มีควายแตกต่างกัน
2. ควาย ทำให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม และร้อยดวงใจคนของชุมชน
3. ต้องการปลูกจิตสำนึกวิถีดั้งเดิม โดยจัดให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รวมถึงการขยายไปสู่กิจกรรมอื่นได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี เพราะชุมชนแห่งนี้เป็นที่ต้นน้ำ

รูปแบบการจัดงาน โดยชาวบ้าน อยากให้หน่วยงานราชการและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการจัดงานที่อิงธรรมชาติมากที่สุด แบบวิถีชีวิตคนเมืองแท้ ๆ แต่งตัวแบบคนเมือง มีกาดมั่วขายของ ขายอาหาร เช่น ขนมนั่นไส้ อ้อ ใช้ภาชนะที่ห่อด้วยใบตอง หอหนึ่ง ไช้เอะ กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำดื่ม เป็นต้น มีการแสดงดนตรีบนหลังควาย การสาธิตการจักควาย วิธีขึ้นควาย การสาธิตการผูกสนสะพายควาย การสาธิตการทำนา การเก็บเกี่ยว ติ นวด ฟัดข้าว ตำข้าวด้วยครกมอญ การหีบอ้อย ตำข้าวซ้อมมือ กลึงไม้ การสาธิตเคียนไม้ การแสดงสละล้อ ซอ ซึ่ง การแสดงขอพื้นเมือง ถาดหมั้ว ชุ่มดินคำการเกษตรราคาถูก การจัดชุมนุมนิทรรศการ บริการนวดแผนโบราณ และพิธีสำคัญ “ผู้ขวัญควาย” จากการจัดงานนี้เป็นการนำคนเมืองมาสู่วัฒนธรรมดั้งเดิม ที่คนเชียงใหม่ อาจไม่ได้พบเห็นบ่อยนัก เป็นการจัดงานที่ทุกคนทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ แม่บ้านมีส่วนร่วมทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ

นอกจากนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่ยี่นินเหนือ ยังได้จัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์และสหกรณ์ร้านค้า โดยกลุ่มออมทรัพย์ลงทุนทุกเดือน 10 บาท ต่อ 1 หุ้น สมาชิกที่มีควายสามารถเอาหัวควาย 1 กระสอบปุ๋ยมาลงหุ้นได้ เป็นออมทรัพย์หัวควายถูกละ 10 บาท กลุ่มนำฝากสหกรณ์ขายให้สมาชิก ที่ไม่มีควายถูกละ 15 บาท เป็นการสะสมทรัพย์ของเจ้าของควาย และเป็นการเกื้อกูลให้กับผู้ไม่มีควายเลี้ยง เพราะมูลควายมีความจำเป็นเพราะจะทำให้ดินไม่เสีย ได้ผลผลิตแน่นอน ผักกองความสดได้นานกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี และขายได้ราคาดี

ชาวบ้านแม่ขนินเหนือยังต้องการเพิ่มจำนวนควายเพราะจำนวนปุ๋ยที่ได้ไม่เพียงพอต่อสมาชิกทุกคน ดังนั้นจึงได้เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาการเลี้ยงควายกับกรมปศุสัตว์วิธีการเลี้ยงควายของบ้านแม่ขนินเหนือ ฤดูทำนาจะปล่อยขึ้นเขาที่สาธารณะ เปลี่ยนเวรยาม 2 ถึง 3 คนดูแล ประมาณ 3 ถึง 4 วันขึ้นไปดูแลครั้งหนึ่ง ฤดูแล้งหลังจากเกี่ยวข้าวแล้วจึงนำลงมาเลี้ยงใกล้หมู่บ้านในที่นา

ประทีป อินแสง (2546: 136) ได้กล่าวถึง เครื่องทำพิธีสู่ขวัญควายของบ้านแม่ขนินเหนือ ดังนี้

1. ทำบายศรีนมแมว หรือบายศรีปากชามอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ทำกรวยดอกไม้และค้ายสำหรับผูกเขาควาย
3. หล้าอ่อน 1 หาบ สำหรับเป็นรางวัลแก่ควาย
4. ข้าวเหนียวสุก 1 ก่อ่ง
5. เหล้าขาว 1 ไห ไก่ต้ม 1 คู่ ขนมบางอย่าง เช่น ข้าวต้มขาว ข้าวต้มแดง ข้าวต้มมัด
6. น้ำมัน ส้มป่อย ใส่ขันเงินสำหรับประพรมควาย

ขั้นตอนแรกของการทำพิธีสู่ขวัญควายนั้น จะเริ่มต้นโดยเจ้าของควายนำควายไปอาบน้ำขัดสัณวีวรรณ จนสะอาดนำควายมาผูกหลัก นำเครื่องใช้ในพิธีมาวางบนแท่นพิธีที่มีขันบายศรีตบแต่งอย่างสวยงาม ผูกโยงสายสิญจน์ไปยังบริเวณที่ควายผูกถ่วงอยู่ จากนั้น เชิญหมอขวัญ หรือปู่อาจารย์ (คำเมือง) มาทำพิธีปิดเคราะห์เรียกขวัญ ด้วยเสียงทำขวัญก้องกังวานด้วยภาษาถิ่น โดยเนื้อหา ของคำสวดจะบรรยายถึงความยากลำบากของควายตลอดฤดูทำนา การกล่าวขอขมาลาโทษ หากได้ล่วงเกิน คุณค่า เมียนติ ก็ขอ ให้อภัยอย่าถือโทษจองเวรกัน ให้โอโหสิกรรมทุกอย่างที่คนได้ทำไป อีกทั้งขอให้ควายมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยอยู่กับ เจ้าของตลอดไป ไม่มีโจรมาลักขโมย จนเสร็จแล้ว ชาวบ้านที่มา่วมพิธีจะเข้าไป ขอน้ำส้มป่อย หล้า ข้าวคอก ดอกไม้ เอาค้ายผูกกับกรวยดอกไม้ติดกับเขาควาย บางรายให้หมอเรียกขวัญ ผูกข้อมือให้คนด้วย แล้วนำเอาน้ำมัน ส้มป่อยประพรมควายให้อยู่สุขสบาย เอาหล้ามัดใหญ่ ให้ควายกินกรวยดอกไม้ สีสันสะดุดตาประดับไว้บนเขาควายอย่างสวยงามเป็นอันเสร็จพิธี สำหรับเจ้าของยังไม่เสร็จเชิญหมอสู่ขวัญมากินไก่และ คัมเหล้าจากไห สนุกสนานตลอดวัน ถือว่างาน บักคำได้ผ่านพ้นไปแล้ว เป็นการฉลองความเหนื่อยยากจากการไถนาและ บักคำอีกส่วนหนึ่งด้วย

ปัจจัยของลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

การที่บุคคลจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยของลักษณะ ส่วนบุคคลหลาย ๆ ด้าน ดังการตรวจเอกสารต่อไปนี้

1. เพศ พินิต เข้มทอง (2525: 337) กล่าวว่า นอกเหนือจากความแตกต่างบางประการในทางกายภาพระหว่างเพศชายและเพศหญิงแล้ว ด้านแนวความคิดและจุดมุ่งหมายในชีวิตก็ยังมีความแตกต่างกัน อาทิผู้ชายจะมีความคิดลึกซึ้งและมีความตั้งใจปฏิบัติงานสูง ในขณะที่ผู้หญิงได้เปรียบในด้านความประณีตละเอียดอ่อน นอกจากนี้เพศยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกิดจากเงื่อนไขของสังคมอีกด้วย ส่วนประทักษ์ อินทรกำแหง (2539: 20) กล่าวว่า ความคิดของเพศชายหนักแน่นมากกว่าเพศหญิง เพศชายมักคิดคาดการณ์ล่วงหน้าถึงรางวัลและการลงโทษในขณะที่เพศหญิงคิดการณ์ล่วงหน้า เกี่ยวกับรางวัลและการลงโทษในฐานะเป็นผลของความเป็นมิตร หรือความเป็นศัตรูกับสิ่งแวดล้อม ส่วนการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน สิ่งที่เพศชายคิดมักเกี่ยวข้องกับความสำเร็จล่วงหน้า ส่วนตัวในขณะที่เพศหญิงคิดเกี่ยวกับความรักทางสังคม และมิตรภาพมากกว่า

2. ระดับการศึกษา ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 486) กล่าวว่าเมื่อประชาชนมีความรู้สูงขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาตนเองสูงขึ้นไปด้วย ในขณะที่เดียวกันสุขภาพและมาตรฐานของคนต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยนอกจากนี้ สุรพล จันทราปัดย์ (2529: 120) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันย่อมมีความรู้ ประสบการณ์ ความคิด และสติปัญญาผิดแผกกัน

3. อายุ จากผลการศึกษาของศิริวรรณ วงศ์สมบัติ (2536: 62) พบว่าอายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ เพราะผู้ที่มีอายุมากขึ้น ต้องการงานเพื่อส่วนรวมและต้องการเพื่อนเพื่อพบปะสังสรรค์ในเรื่องต่าง ๆ นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Jerusalem ในประทักษ์ อินทรกำแหง (2539: 21) พบว่า อายุของประชาชน มีส่วนเกี่ยวข้องกับระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการพัฒนาชุมชนอย่างสำคัญยิ่ง Jerusalem ยังได้กล่าวอีกว่าบุคคลที่มีอายุมากขึ้น และเป็นสมาชิกของกลุ่ม ทางสังคม จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการมากกว่าบุคคล ซึ่งมีอายุน้อยกว่าและไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม อย่างไรก็ตามผลของการศึกษานี้มีส่วนขัดแย้งกับผลการศึกษาของ Adano ในประทักษ์ อินทรกำแหง (2539: 21) ซึ่งสรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับอายุ

4. สถานภาพสมรส ธรรมบุญ ธีรพันธ์ (2530: 11) ได้กล่าวถึงการปรับตัวในชีวิต สมรสว่าจะต้องมีการปรับตัวในเรื่องความผูกพันใกล้ชิด บทบาทใหม่คือ บทบาทการเป็นสามีภรรยาซึ่งเป็นข้อจำกัดในการแสดงบทบาท เพื่อปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมาย และการแสดง

บทบาททางสังคมที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 4) ได้แสดงความคิดเห็นในพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่สองคน ขึ้นไปว่าจะมีการกระทำซึ่งกันและกัน และพฤติกรรมนั้นจะปรากฏในกรณีต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยส่วนรวม คนเราเมื่อแต่งงานมีครอบครัวแล้วย่อมมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

5. รายได้ จากผลการศึกษาของศิริวรรณ วงศ์สมบัติ (2536: 62) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจย่อมมีเวลาในการเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เพื่อผลประโยชน์ของตนเองในทางชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับนับถือและยกย่องในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Depositario ในประทักษ์ อินทรกำแหง (2539: 21) ซึ่งพบว่าคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งมีรายได้สูงมีความรับผิดชอบในหน้าที่การทำงานพัฒนาสาธารณูปโภคของชุมชนสูงด้วย

การมีส่วนร่วม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมตรงกับภาษาอังกฤษว่า Participation ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย แตกต่างกันไปดังนี้

ปรีญา เวชสารัช (2526: 5) ได้ให้คำนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่าเป็นการที่ประชาชนเข้าเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน และองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. มีประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานหรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ

(contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึก ร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ไพบูลย์ สุทธสุภา (2528: 87) ในโสภา กิตติขัวรรณ (2537: 6) ได้ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นการให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ในการดำเนินการและปฏิบัติการตลอดจนผลประโยชน์ของการพัฒนานั้น ๆ

Reeder (1974) ในณัย ปานนิตยกุล (2534: 10) ได้ให้แนวคิดว่าเป็นการมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535: 121) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ว่าได้เกี่ยวข้องกับแนวความคิดอย่างน้อย 2 แนวความคิด คือ

แนวคิดที่ 1. เป็นการมีส่วนร่วมผ่านองค์กรในชนบท (through rural organization) โดยประชาชนในชนบทสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชนบท โดย

1. เป็นผู้บริหารหรือเป็นเจ้าของ หนึ่งขององค์กรในชนบทต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาชนบท
2. เป็นสมาชิกขององค์กรในชนบทต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาชนบท
3. ไม่เป็นสมาชิกขององค์กรในชนบท แต่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในฐานะที่เป็นผู้ออกแรงงาน (labor) เป็นผู้สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ (contribution for materials) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน (monetary assistance) เป็นผู้เข้าร่วม (attendance) ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา หรือประชุม รวมทั้งเป็นผู้รับข่าวสาร (recipient of information) เกี่ยวกับโครงการพัฒนาชนบท

แนวคิดที่ 2 เป็นการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการตัดสินใจ (through decision making process) ในโครงการพัฒนาชนบท ซึ่งประชาชนในชนบทสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดย

1. ผู้นำในท้องถิ่น ทั้งที่มาจากผู้ที่มีความรู้มีการศึกษา และผู้ที่มาจากการ แต่งตั้ง สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้น การวางแผนโครงการพัฒนาชนบท รวมทั้งการสนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชนบท

2. ประชาชนบางส่วนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดจนการคัดเลือกปัญหาและโครงการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาในชนบทนั้น

นอกจากนั้นวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535: 122) ยังได้กล่าวถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่า ประชาชนยากจนในชนบทอาจเข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทมากน้อยเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่

1. นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐบาล กล่าวคือ การพัฒนาแบบเสรี (free development) และการพัฒนาแบบมีแผน (planned development) สนับสนุนประชาชน ในชนบทให้เข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าแบบบังคับ (forced development)
2. บทบาทของระบบราชการที่วัดต่อการพัฒนาชนบท เมื่อใดก็ตามที่มีการรวมสำรวจในการพัฒนาไว้ที่ระบบราชการมาก ก็ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง
3. โครงการสร้างทางการเมืองและสังคมของสังคมชนบท โครงการสร้างดังกล่าวมีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากน้อยต่างกัน

อย่างไรก็ตามกล่าวโดยทั่วไปประชาชนในชนบทอาจเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ โดยเข้ามามีส่วนร่วมใน

1. การคิด (thinking)
2. การตัดสินใจ (decision making)
3. การวางแผน (planning)
4. การลงมือปฏิบัติงาน (acting)

หรือเข้ามามีส่วนร่วมใน

1. การกำหนดปัญหา (identify problem)
2. การวางแผน (plan)
3. การดำเนินงาน (implementation)
4. การประเมินผล (evaluation)
5. การบำรุงรักษา (maintenance)

อีกแง่หนึ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอาจอยู่ในระดับใดระดับหนึ่ง หรือหลายระดับ ดังนี้

1. การตัดสินใจ (decision making participation)
2. การกลั่นกรอง (screening participation)
3. การรวบรวมข้อมูล (data collection participation)

โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชน กล่าวคือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท จะมีความสัมพันธ์กับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบทด้วย (ภาพที่ 2) นั่นก็คือ

1. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับสูง หรือประชาชนมีความพร้อมมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้จะมีน้อยมาก คือ รัฐเพียงให้คำปรึกษาแนะนำ หรือให้ความช่วยเหลือเป็นคำปรึกษาแนะนำทางด้านการเงิน (assistance)

2. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คือมีความพร้อมในระดับปานกลาง ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้ก็จะอยู่ในระดับปานกลางด้วย คือ เป็นการช่วยเหลือสนับสนุนบางส่วน (facilitation)

3. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยประชาชนไม่มีความพร้อม หรือมีความพร้อมน้อยมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้ก็จะมีความมาก คือ รัฐต้องส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในชนบท มีการกระตุ้นเร่งเร้าและ ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมทุกวิถีทางอย่างครบวงจร (promotion)

	มาก	ปานกลาง	น้อย
ระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท	ปรึกษาแนะนำ (assistance)	สนับสนุน (facilitation)	ส่งเสริม (promotion)

ภาพที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536: 256-257) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การดำเนินการตามแผนการพัฒนาชนบทที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นโครงการที่เริ่มมาจากประชาชน มิใช่รัฐบาลริเริ่มโครงการต่าง ๆ อย่างน้อยโครงการต่าง ๆ ทั้งประชาชนและรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญและร่วมมือกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2537: 1-2) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ และควบคุม การใช้ และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นของตนเอง การพัฒนาโดยใช้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องยึดแนวทางปฏิบัติตามประการ คือ

1. ต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหา องค์การภายนอกเป็นตัวกระตุ้น ส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น
2. กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กล่าวคือวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การยึดเยื้อกิจกรรมการพัฒนาซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดของคนภายนอก นอกจากจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้วยังเป็นการทำลายศักยภาพ การแก้ปัญหาของชุมชน สร้างลักษณะขาดความมั่นใจในตนเองและปมการพึ่งพาพึ่งพิงภายนอก
3. ปัญหาบางอย่างระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงครอบคลุมถึงการกระจายและสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางด้านการรับรู้ของประชาชน

ลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527: 266-257) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรจะมี ส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการริเริ่มค้นหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท (initiation) ในทางหลักการในกระบวนการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมนับเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ในขั้นตอนนี้ชุมชนต่างๆ จะต้องเรียนรู้ ประเมินและสรุปถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่ชุมชนนั้นๆ ประสบอยู่ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการสำรวจศักยภาพและความ

พร้อมของคนในชุมชน จนถึงขั้นสุดท้ายคือการค้นหาและเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือ ที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและสภาพของชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาที่ค้นพบตามลำดับก่อนหลัง โดยเฉพาะชุมชนจะต้องสามารถ ปฏิเสธการรับเอาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับคน โดยการคิดค้นหรือปรับปรุงขึ้นมาใหม่

2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ดำเนินกิจกรรม (planning) รูปแบบหรือลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการวางแผน ดำเนินกิจกรรมของแต่ละ ชุมชนก็มีแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการให้ความสนใจไปที่ด้านไหน มีระดับการตัดสินใจในระดับมากน้อยเพียงใด ลักษณะอย่างไร ฯลฯ

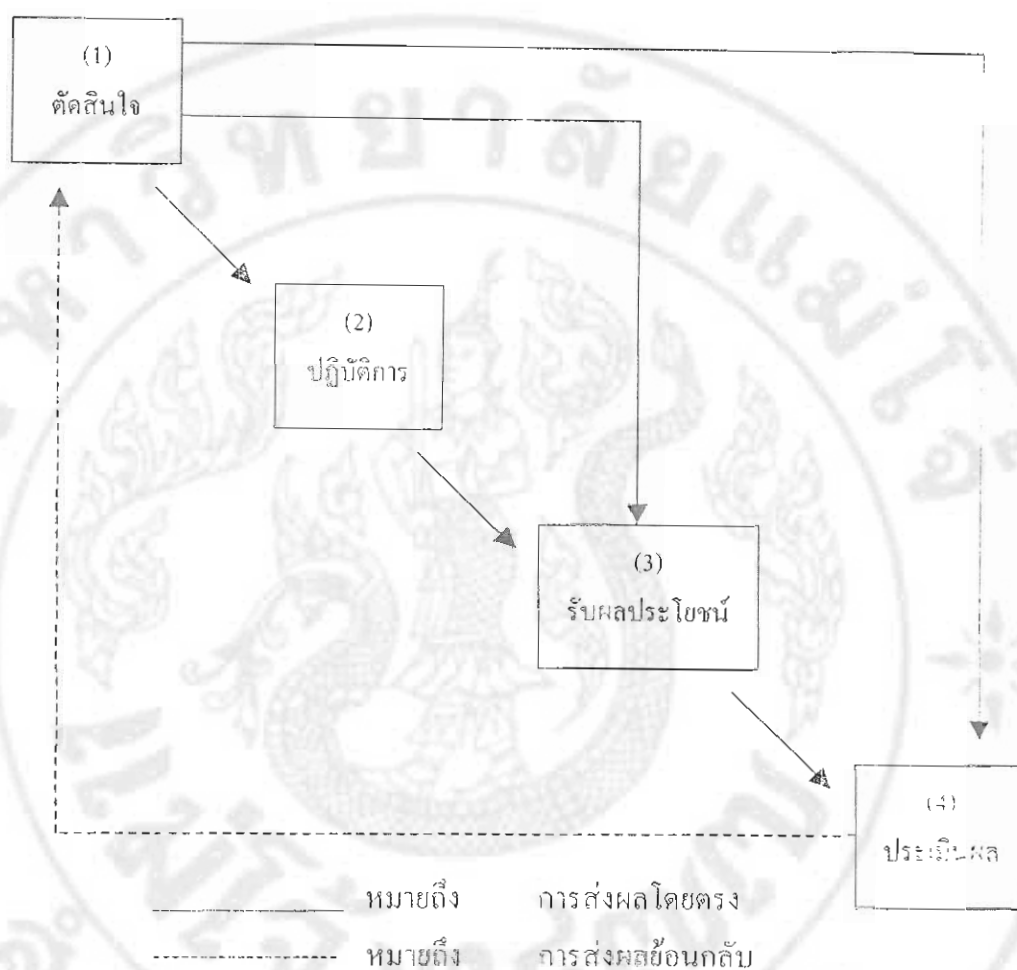
3. การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนนี้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการสละแรงงาน เงินทองหรือแนกรับผิดชอบกิจกรรมทั้งหมด นับเป็นรูปแบบพฤติกรรมพื้นฐานที่สุด

4. การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (control) การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล นับเป็นบทบาทขั้นสูงในกระบวนการของการมีส่วนร่วมรับผิดชอบโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน รวมทั้งจะเป็นสิ่งที่สะท้อนระดับความสามารถในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน (self-determination) ที่สำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามโดยส่วนใหญ่ที่ผ่านมา การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในกระบวนการติดตามและประเมินผลในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐมักไม่เกิดขึ้นหรือไม่ได้รับการสนับสนุนหรือเปิดโอกาสอย่างแท้จริง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นเพราะในสายตาของผู้รับผิดชอบโครงการนั้น มักเห็นว่าการมีส่วนร่วม ในการติดตามและประเมินผลโครงการนั้น ๆ ต้องการความรู้ ความสามารถและความพร้อมของชุมชนค่อนข้างสูง (ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ไม่มี)

Cohen and Uphoff (1981) ใน สุรัสวดี หุ่นยนต์ (2528: 17) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้วยทรัพยากร การบริการ และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

นอกจากนี้ Cohen and Uphoff ยังได้แสดงความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วม ดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วม

จากภาพที่ 3 Cohen and Uphoff ในศุภรศวดี หุ่นพยนต์ (2528: 18) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตัดสินใจมาก ดังจะเห็นได้จากภาพจุดเริ่มต้นอยู่ที่ (1) การตัดสินใจซึ่งแสดงเส้นความสัมพันธ์ที่บ (-) การตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการและการปฏิบัติการจึงส่งผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผล ในขณะที่ตัวกันการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผล ดังนั้นจะเห็นได้จากเส้นที่บ (-) แสดงความสัมพันธ์ และในขณะที่ตัวกันการประเมินผลจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปฏิบัติการและ

การตัดสินใจ ซึ่งแสดงให้เห็นโดยเส้นประ (---) และยังแสดงให้เห็นชัดเจนว่าการปฏิบัติการจะส่งผลย้อนไปยังการตัดสินใจด้วย

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2529: 27) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมในการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม ที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

องค์การอนามัยโลก ในเขียนชัย บุรพชนก (2532: 15) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เรียกว่ารูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญคือ การตัดสินใจด้วย
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2530: 25) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งอ้างถึงความหมายการมีส่วนร่วมที่องค์การสหประชาชาติให้ไว้ ว่าการมีส่วนร่วมจะต้องมีความหมายครอบคลุมถึง

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น
 2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
 3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน ในกระบวนการพัฒนา
- และยังได้แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 5 ระดับ คือ

ระดับที่ 1	ถูกบังคับ	= ไม่มีส่วนร่วม
ระดับที่ 2	ถูกปล่อย	= มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 3	ถูกชักชวน	= มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 4	ถูกสัมภาษณ์ความต้องการ	= มีส่วนร่วมมาก
ระดับที่ 5	มีโอกาสเสนอความคิดเห็น	= มีส่วนร่วมในอุดมคติ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว มีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน แต่ผู้วิจัยจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมในกระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท (initiation) การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ดำเนินกิจกรรม (planning) การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) และการมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (control) โดยอาจจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมเองโดยตรง หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อให้งานที่ทำด้วยกันนั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประสิทธิ์ อินทรกำเหนิด (2539: 3 4) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสภาวะมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 38 ปี และได้สมรสแล้ว ด้านการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับและการรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของหมู่บ้านของผู้ให้ข้อมูลพบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีรายได้เฉลี่ย 197,500 บาทต่อปี มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน มีจำนวนแรงงาน ที่ช่วย

ทำงานโดยเฉลี่ย ครอบครัวละ 3 คน และเวลาที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลนโดยเฉลี่ย 15 ปี มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่การเกษตรในปี 2537 เฉลี่ย 2 ครั้ง ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจ ในผลตอบแทนที่ได้รับการอาศัยในบริเวณป่าชายเลนในระดับปานกลาง ส่วนการรับรู้ใน วัตถุประสงค์และ การดำเนินงานของหมู่บ้านของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในระดับที่ต่ำมาก

สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลนของผู้ให้ข้อมูล พบว่าผู้ให้ ข้อมูลมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คือ เข้าร่วมกิจกรรมในบางครั้ง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน พบว่า การมี ส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลนของเกษตรกร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับ ตัวแปร อิสระดังนี้ ระดับการศึกษา ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่การเกษตร ความพึงพอใจ ในผลตอบแทนที่ได้รับ

โศภา กิตติชัยวรรณ (2537: 5-6) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ผลิตกะหล่ำปลีของสตรีเกษตรกรบ้านช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ ข้อมูล มีอายุโดยเฉลี่ย 39 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกใน ครอบครัวโดยเฉลี่ย 5 คน และมีจำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน ผู้ให้ข้อมูล เกิน กว่าครึ่งหนึ่ง มีลักษณะการถือครองที่ดินเช่าทั้งหมด มีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ย 67,041.53 บาท ต่อปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร แต่มีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนระบุว่า เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี สำหรับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าไม่เคยติดต่อแต่มีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนที่เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี

สำหรับการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตกะหล่ำปลี พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกินกว่า ครึ่งมีส่วนร่วมในการวางแผนการปลูกกะหล่ำปลี ซึ่งได้แก่ การตัดสินใจปลูก การคัดเลือกพันธุ์ ปลูก การเลือกพื้นที่ปลูก การเลือกฤดูเพราะปลูก และการหาทุนและปัจจัยการผลิต แต่ระบุว่าเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้ร่วมปรึกษาการวางแผนการปลูก ส่วนสามีจะเป็นผู้นำในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการวางแผนการปลูกกะหล่ำปลี ทำนองเดียวกันกับการมีส่วนร่วมในการเพาะกล้า และการ ปลูกกะหล่ำปลีอันได้แก่ การเตรียมแปลงเพาะกล้า การเพาะกล้า การเตรียมดินปลูก การย้าย กล้าปลูก วิธีการปลูก และระยะปลูก การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย วิธีการใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืชและการ ป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูนั้น พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมแต่เป็นเพียงผู้ร่วมปรึกษา ในการเพาะกล้าและการปลูกกะหล่ำปลี แต่สามีจะเป็นผู้นำในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเพาะกล้า และการปลูกกะหล่ำปลี

นอกจากนั้นผลการวิจัยการมีส่วนร่วมในการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายกะหล่ำปลี ซึ่งได้แก่ การเก็บเกี่ยว การตัดหัวกะหล่ำปลี การกำหนดขนาดและการบรรจุ การจัดหาตลาดและ การแปรรูป ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดระบุว่ามีส่วนร่วมแต่สามมีผู้นำการตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพียงผู้ร่วมปรึกษาในกิจกรรมดังกล่าวเท่านั้น ส่วนอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตกะหล่ำปลีนั้น จากการสังเกตและสอบถามพบว่าภรรยา มีความพึงพอใจและยอมรับสภาพของการเป็นผู้ตามโดยให้สามีเป็นผู้นำ สำหรับการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตกะหล่ำปลี ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้ร่วมปรึกษา และมักจะ ไม่ได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมถ่ายทอดความรู้เนื่องจากว่าต้องมีภาระเลี้ยงดูบุตรและต้องประกอบอาชีพอื่น เสริมร่วมกับการผลิตกะหล่ำปลี

อัญชนา นิติคุณ (2543: 3-4) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสตรีของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง โดยโครงการพัฒนาป่าไม้สวนป่าสิริภักดิ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและความพึงพอใจ พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีอายุเฉลี่ย 33 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว และไม่ได้เรียนหนังสือ มีรายได้เฉลี่ย 10,656.22 บาทต่อปี พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 4.69 ไร่ แรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 3 คน อาชีพเสริมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทอผ้า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทุกกิจกรรม และให้ความเคารพนับถือผู้นำและเจ้าหน้าที่มาก มีการพบปะกับเจ้าหน้าที่เป็นประจำ มากกว่าครึ่งหนึ่งนับถือศาสนาพุทธ การแต่งกายประจำเผ่าและการทอผ้าเป็นประจำ สำหรับความพึงพอใจพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อช่วงเวลาที่ทำการส่งเสริม และความเข้าใจในโครงการระดับน้อย แต่มีความพึงพอใจในผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้รับในระดับปานกลาง

ส่วนการมีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสตรีชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ทุกด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนโดยระบุว่า เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมที่ไม่เป็นทางการมากกว่ากิจกรรมด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะสตรีชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงมีความคุ้นเคยกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการมากกว่าการเสนอในที่ประชุม สำหรับการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะ ในการทอผ้า ดังนั้นเมื่อมีการฝึกอบรมจึงเข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์พบว่า ผู้ให้ข้อมูล เข้ามามีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้านการซื้อวัสดุอุปกรณ์ได้ในราคาถูก โดยการรวบรวมกลุ่มกันจัดซื้อครั้งละมาก ๆ ทำให้ได้ส่วนลดราคาจึงถูกลงและนอกจากจะซื้ออุปกรณ์ได้ในราคาถูกแล้วยังได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกด้วย

ปัญหา อุปสรรค ส่วนใหญ่พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการขาดเงินและแหล่งสินเชื่อ ราคาสินค้าที่ผลิตได้ต่ำ ตลาดค่อนข้างจำกัด ขาดวัสดุอุปกรณ์ จึงมีความต้องการให้จัดหาเงินทุน และแหล่งสินเชื่อ หาดตลาดการจัดจำหน่ายเพื่อให้ได้ราคาสูงและการให้บริการความรู้โดยการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน สำหรับข้อเสนอแนะควรให้สมาชิกมีการประชุมกันทุกเดือน และให้คณะกรรมการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน และทำหน้าที่บริหารจัดการและติดตามการผลิตสินค้าของกลุ่ม บริหารเงินกองทุนให้สามารถหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ส่วนเจ้าหน้าที่ควรจะนำความรู้ใหม่ๆ มาถ่ายทอดและให้มีการศึกษาดูงาน เพื่อจะได้นำความรู้ประสบการณ์มาปรับปรุงฝีมือในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

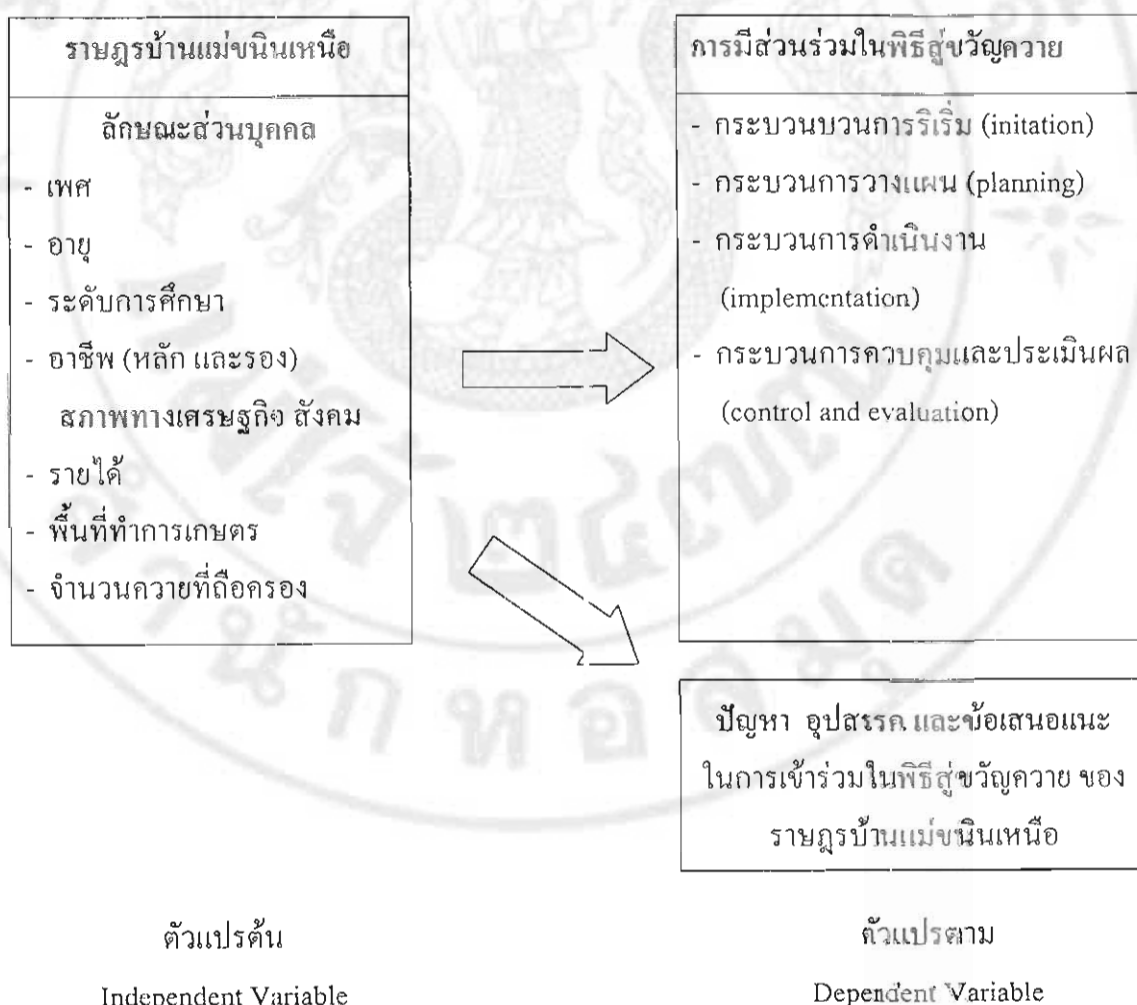
ภาคสรุป (Overview)

การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านล้านนา อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่ เกิดความสนใจเกี่ยวกับการเลี้ยงควายและที่สำคัญพิธีสู่ขวัญควายเป็นการแสดงความรักถึงความสำคัญของควาย ความกตัญญูรู้คุณของเจ้าของมีต่อควาย อีกทั้งยังเป็นการแสดงความเมตตากรุณา การขอโทษ ที่ได้ล่วงเกิน การแสดงความสำนึกความผิดพลาดของเจ้าของที่ได้เผลอน้ำ คุดควาย นอกจากนี้ยังเป็นการให้รางวัลทั้งเจ้าของและสัตว์เลี้ยงซึ่งปัจจุบันประเพณีแบบนี้จะหาได้ยากมาก

การจัดพิธีสู่ขวัญควายที่บ้านแม่ขนินเหนือนั้น ได้รับเงินสนับสนุนงบประมาณจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปงและสำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 1 โดยมีกำหนดการจัดงานขึ้นในวันแรม 7 ค่ำ เดือน 9 (นับตามแบบล้านนา) เป็นประจำทุกปี ซึ่งมักจะตรงกับเดือนมิถุนายนของทุกปี การจัดพิธีสู่ขวัญควายในปี 2547 นี้ ถือได้ว่าเป็นการจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 4 ได้กำหนดการจัดงานขึ้นตรงวันเสาร์ที่ 12 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2547 มีกิจกรรมและการแสดงมากมายตลอดทั้งวัน อาทิเช่น การแสดงดนตรีบนหลังควาย การสาธิตการขี่ควาย การสาธิตการเก็บเกี่ยว/ตี/นวด/ฟัดข้าว การสาธิตการผูกสนะพะพายควาย การหีบอ้อย ตำข้าวซ้อมมือ กลึงไม้ภาคหมั่ว ชุมนสินค้าการเกษตรราคาถูก ซึ่งกิจกรรมเด่นประจำปีนี้คือ การกินขันโตกควาย และการแต่งงานของควาย ซึ่งมีการจดทะเบียนสมรส โดยมีนายอำเภอ และปลุสศัตรว์จังหวัดเป็นสักขีพยาน (มีการลงลายมือชื่อในใบทะเบียนสมรสด้วย)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีสู่ขวัญควาย ทั้งประวัติความเป็นมาของพิธีสู่ขวัญควาย ประวัติควายไทย ฯลฯ จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ในครั้งที่ 4 ประจำปี 2547 ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ว่าอยู่ในระดับใด และยังต้องการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควายในครั้งต่อไป ตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน

กรอบแนวความคิด
(Conceptual Framework of the Study)



ภาพที่ 4 ภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework of the study)

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย
(RESEARCH METHODOLOGY)

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดวิธีการวิจัยดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย
(Locale of the Research)

สถานที่ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ คือ บ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอหางดงไปทางทิศตะวันตกตามเส้นทางสายหางดง-สะเมิง ประมาณ 30 กิโลเมตร มีประชากรชายและหญิงรวมกัน 237 คน จากจำนวน 67 ครัวเรือน มีอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชเป็นหลักได้แก่ อโวคาโด ลิ้นจี่ ลำไย พืชผัก ชาโยต์ หรือฟักแม้ว ถั่วลิสง มีสัตว์เลี้ยงคือ ควาย ไก่ เป็ด และสุกร มีจำนวนควายประมาณ 120 ตัว (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน, 2547)

เหตุผลที่เลือกบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่เป็นสถานที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. พื้นที่บ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดพิธีสู่ขวัญควาย จากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปงและสำนักงาน ททท. ภาคเหนือ เขต 1 อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2547

2. ราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบล บ้านปง อำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่ เป็นผู้ให้ความร่วมมือในการจัดพิธีสู่ขวัญควายมาโดยตลอด อีกทั้งราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือมีอาชีพเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงกระบือ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

ผู้ให้ข้อมูล
(Respondents)

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือราษฎรที่เป็นวัยแรงงาน ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 174 คน และอาศัยอยู่ในบ้านแม่ ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณเพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนประชากรแน่นอน (finite population) จาก Yamane ในบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2535: 51) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากสูตร

$$n = \frac{N}{(1 + Ne^2)}$$

- n คือ จำนวนตัวอย่างหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด หรือขนาดของประชากร
e คือ ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดได้

การคำนวณหาจำนวนตัวอย่าง จากประชากรที่เป็นราษฎรที่เป็นวัยแรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 174 คน และอาศัยอยู่ในบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดเท่ากับร้อยละ 5 คำนวณทางสถิติดังสูตรข้างต้น ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{174}{1 + 174(0.05)^2} \\ &= 121.25 \end{aligned}$$

ในทางสถิตินั้นทศนิยมเกิน 0.25 ถ่วงปัดลง แต่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าหากคิดเป็นจำนวนคนที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูล ควรจะปัดขึ้นอีก 1 อีกทั้งยังเป็นการป้องกันแบบสอบถามเสียได้อีกด้วย ดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวอย่างเป็น 122 คน

เครื่องมือในการวิจัย (The Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ (structure interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งประกอบด้วยคำถาม แบบปลายเปิด (open-ended questions) และคำถามแบบปลายปิด (close-ended questions) โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในบ้านแม่ขนินเหนือ ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลักพร้อมทั้งรายได้เฉลี่ยต่อปี อาชีพรองพร้อมทั้งรายได้เฉลี่ยต่อปี พื้นที่ทำการเกษตร และจำนวนควายที่มีครอบครอง

ตอนที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปาง อำเภอดงโขง จังหวัดเชียงใหม่ ในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย โดยจะมุ่งประเด็นไปที่ขั้นตอนของกระบวนการเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation)

ตอนที่ 3 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปาง อำเภอดงโขง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย

การทดสอบเครื่องมือ (Pre-testing of Instrument)

1. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากแนวทางในการตรวจสอบเอกสาร แล้วนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่สำนักงาน ททท. ภาคเหนือที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความตรงและเนื้อหา (content validity) และแก้ไข ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการแนะนำ

2. หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับราษฎรที่ไม่ได้ถูกสุ่มและอาศัยอยู่ในบ้านแม่ขนินเหนือ

หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีของ Cronbach ใน บุญชม ศรีสะอาด (2555: 96) เรียกว่า “สัมประสิทธิ์แอลฟา” (α -Coefficient) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} - \left(\frac{1}{s_t^2} \sum s_i^2 \right)$$

- เมื่อ α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 K = จำนวนข้อความหรือคำถามทั้งหมด
 $\sum s_i^2$ = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งหมดของผู้ตอบแต่ละคน
 s_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การเก็บรวบรวมข้อมูลราษฎรที่อาศัยอยู่ในบ้านแม่ขนิณเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ แจ้งถึงองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง เพื่อขออนุญาตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
2. ประสานงานโดยตรงกับผู้เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อแจ้งความประสงค์และนัดหมายทำการสัมภาษณ์
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา และสถานที่นัดหมาย จนครบตามจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่ได้กำหนดไว้
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ แปลผล สรุป และรายงานผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

(Analysis of Data)

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่แล้วนำมาวิเคราะห์ในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS/PC) สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ

1. ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ในการลำดับขั้นของลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล
2. ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางและการกระจายของลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล
3. น้ำหนักคะแนนเฉลี่ย (weigh mean score) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญถวายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ แบบลักษณะประมาณค่า (rating scale) ของ Likert ซึ่งให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้ 5 ระดับ โดยกำหนดคำตอบเป็นค่าคะแนนไว้ดังนี้

มีส่วนร่วมมากที่สุด	5	คะแนน
มีส่วนร่วมมาก	4	คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง	3	คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย	2	คะแนน
มีส่วนร่วมน้อยมาก	1	คะแนน

สำหรับการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมนั้น กำหนดค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.68-5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34-3.67	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-2.33	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับน้อย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

(Research Duration)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2548
จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2548



บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยรวบรวมมาจากราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 5 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 122 คน ซึ่งการนำเสนอผลการวิจัยจะแบ่ง เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล และเศรษฐกิจของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย

ลักษณะส่วนบุคคลและลักษณะเศรษฐกิจของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

ผลการวิจัยแสดงในตารางที่ 1 พบว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย กล่าวคือ เป็นเพศหญิง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 55.74 และเป็นเพศชายจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 44.26

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรม เกษตรกรเพศชายมักจะออกไปทำงานในสวน ในไร่ ส่วนเพศหญิงจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่กับบ้าน เป็นแม่บ้าน ทำงานอยู่กับบ้านเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	54	44.26
หญิง	68	55.74
รวม	122	100.00

อายุ

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในด้านอายุของผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีอายุเฉลี่ยประมาณ 44 ปี โดยมีผู้ให้ข้อมูลที่อายุน้อยที่สุด มีอายุ 22 ปี และผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุด 83 ปี ($SD = 12.59$) โดยผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสามในสี่ มีอายุอยู่ในช่วงวัยทำงาน กล่าวคือมีอายุระหว่าง 25 – 54 ปี (ร้อยละ 78.67) รองลงมาร้อยละ 19.67 มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป โดยผู้ให้ข้อมูลอายุต่ำกว่า 24 ปี มีเพียงประมาณร้อยละ 1.54 เท่านั้น

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนขึ้นไป (อายุ 35 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นวัยทำงาน มีอาชีพที่ค่อนข้างแน่นอน รับผิดชอบต่อครอบครัว รู้จักใช้เหตุผล มีความสำนึกที่ดี มีความสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี และมีสติปัญญายู่ในช่วงพัฒนามากที่สุด

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 25 ปี	2	1.64
25 – 34	29	23.76
35 – 44	38	31.15
45 – 54	29	23.76
55 – 64	13	10.67
มากกว่า 64	11	9.02
รวม	122	100.00

$\bar{X} = 44.35$ $SD = 12.59$ Min - Max = 22-83

ระดับการศึกษา

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประมาณเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 41.80) จบการศึกษาในระดับภาคบังคับ ในขณะที่เกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 29.51) มีการศึกษาระดับต่ำกว่าระดับภาคบังคับ ร้อยละ 16.39 ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าไม่เคยได้เรียนหนังสือหรือเคยเรียนแต่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และมีเพียงร้อยละ 12.30 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการศึกษาเพียงภาคบังคับเท่านั้น ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ อีกทั้งเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลไม่เคยเรียนหนังสือหรือเคยเรียนแต่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับยังมีจำนวนที่มากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากในสังคมการเกษตร ทุกคนถือว่าอาชีพนั้นสำคัญต่อการมีกินมีใช้ ทุกคนต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัว จึงไม่ใส่ใจกับการศึกษามากนัก บางคนก็ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ อาจมีปัญหาเรื่องทุนการศึกษาหรืออาจจะอยู่ห่างไกลจากสถานศึกษา ซึ่งเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 486) กล่าวว่า เมื่อประชาชนมีความรู้สูงขึ้น จะส่งผลต่อการพัฒนาตนเองสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นหากผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าในปัจจุบัน ก็จะส่งผลให้การพัฒนาตนเองมีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้ของครอบครัวที่สูงขึ้น

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	20	16.39
ต่ำกว่าระดับภาคบังคับ	36	29.51
ระดับภาคบังคับ	51	41.80
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	12.30
รวม	122	100.00

ลักษณะเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพหลัก

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลักทางภาคการเกษตรคือทำสวน ทำนาข้าว เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย และทำไร่ โดยมีผู้ประกอบอาชีพหลักในการทำสวนถึงเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 41.92) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีผู้ระบุว่าได้ทำสวนชาโยเต้ มะเขือเครือ อโวกาโด และไม้ผล ประกอบอาชีพ.ลักรับจ้างทั่วไป เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 18.56) และประกอบอาชีพหลักในการค้าขายเพียงร้อยละ 2.99 เท่านั้น

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางภาคการเกษตรไม่ว่าจะทำสวน ทำนา ทำไร่ หรือเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย แม้แต่การประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลยังระบุว่าเป็นการรับจ้างที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2547 ที่กล่าวว่า ราษฎรในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ ตำบลบ้านปางอำเภอ หางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรรวม ปลูกพืชเป็นหลักได้แก่ อโวกาโด ลิ้นจี่ ลำไย พืชผัก ชาโยเต้ หรือฟักแม้ว

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการประกอบอาชีพหลัก

(n = 122)

การประกอบอาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
ทำสวน	70	41.92
ทำนา	42	25.15
เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย	15	8.98
ทำไร่	4	2.40
รับจ้างทั่วไป	31	18.56
ค้าขาย	5	2.99

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

รายได้หลัก

รายได้หลัก ดังแสดงในตารางที่ 5 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้หลักเฉลี่ย 5,056.98 บาทต่อเดือน (SD = 2,768.46) ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้หลักน้อยที่สุด คือ 500 บาทต่อเดือน และผู้ให้ข้อมูลมีรายได้หลักมากที่สุด คือ 15,000 บาทต่อเดือน โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 57.65) มีรายได้หลักอยู่ระหว่าง 3,001 – 8,000 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 29.41 มีรายได้หลักน้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 12.94) เท่านั้นที่มีรายได้หลักมากกว่า 8,000 บาทต่อเดือน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพหลักทางภาคการเกษตรคือทำสวนและทำนาข้าว โดยมีรายได้หลักเฉลี่ยประมาณ 5,056.98 บาทต่อเดือน โดยผู้มีรายได้หลักมากที่สุดคือ 15,000 บาทต่อเดือน และมีรายได้หลักน้อยที่สุด คือ 500 บาทต่อเดือน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันมาก หากสังเกตให้ดีจะพบว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้มีผู้ไม่ยอมเปิดเผยรายได้หลักของครอบครัวเกือบร้อยละ 30 ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากการประกอบอาชีพทางภาคการเกษตรจะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ประการที่ไม่สามารถควบคุมได้ ไม่ว่าจะเป็นสภาพของดิน ฟ้า อากาศ สภาพราคาพืชผักในตลาด ฯลฯ จึงส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรที่มีความไม่แน่นอนหรือตายตัวในแต่ละเดือน บางเดือนอาจจะมีรายได้มาก บางเดือนอาจจะมีรายได้น้อย ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านแม่มินเหนือ ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จึงต้องประกอบอาชีพหลักทางเกษตรมากกว่า 1 อาชีพหรือต้องประกอบอาชีพเสริมเกือบทุกครัวเรือน

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้หลัก

รายได้หลัก (บาท/เดือน)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 3,000	25	29.41
3,001 – 8,000	49	57.65
8,001 – 13,000	10	11.76
มากกว่า 13,000	1	1.18
รวม	85	100.00

$$\bar{X} = 5,056.98 \quad SD = 2,768.46 \quad \text{Min-Max} = 500-15,000$$

การประกอบอาชีพเสริม

การประกอบอาชีพเสริมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสามารถระบุได้มากกว่า 1 อาชีพนั้นพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 63.63) ระบุว่าประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาร้อยละ 22.73 ประกอบอาชีพเกษตรรับจ้าง และมีจำนวนเล็กน้อย (ร้อยละ 13.64) เท่านั้นที่ระบุว่าประกอบอาชีพหัตถกรรมและอาชีพค้าขาย ดังตารางที่ 6

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ นอกจากมีอาชีพหลักทางภาคการเกษตร คือทำสวน ทำนาข้าว ทำไร่และเลี้ยงสัตว์เพื่อขายแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังเลือกประกอบอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรอีกด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่าการรับจ้างทั่วไปที่ระบุในการประกอบอาชีพเสริมนั้นคือ การรับจ้างทำนา รับจ้างทำสวน รับจ้างเลี้ยงสัตว์ รับจ้างเก็บพืชสวน ฯลฯ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการประกอบอาชีพเสริม

(n = 122)

การประกอบอาชีพเสริม	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	14	63.63
เกษตรกรรับจ้าง	5	22.73
หัตถกรรม	2	9.09
ค้าขาย	1	4.55

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

รายได้เสริม

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เสริมเฉลี่ย 3,156.25 บาทต่อเดือน (SD = 1,535.35) ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เสริมน้อยที่สุด คือ 500 บาทต่อเดือน และผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เสริมมากที่สุด คือ 5,000 บาทต่อเดือน โดยผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.82) มีรายได้เสริมน้อยกว่า 3,001 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 41.18 ที่มีรายได้เสริมอยู่ในช่วง 3,001 – 5,000 บาทต่อเดือน

ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เสริมเนื่องมาจาก การประกอบอาชีพเสริม ซึ่งเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ซึ่งสามารถทำรายได้เสริมให้กับผู้ให้ข้อมูลโดยเฉลี่ย 3,156.25 บาทต่อเดือน หากรวมกับรายได้หลักเฉลี่ย 5,056.98 บาทต่อเดือน ผู้ให้ข้อมูลจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 8,213.23 บาทต่อเดือน หากสังเกตให้ดีจะพบว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มีผู้ไม่ยอมเปิดเผยรายได้เสริม

ของครอบครัวมากกว่าร้อยละ 80 ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ประกอบอาชีพเสริม หรือการประกอบอาชีพเสริมของผู้ให้ข้อมูล มาจากการรับจ้างทั่วไป และเกษตรกรรับจ้าง ซึ่งอาชีพเสริมเหล่านี้อาจจะสร้างรายได้ที่ไม่แน่นอนให้กับผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้เสริม

รายได้เสริม (บาท/เดือน)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 3,001	10	58.82
3,001 -- 5,000	7	41.18
รวม	17	100.00

$$\bar{X} = 3,156.25 \quad SD = 1,535.35 \quad \text{Min-Max} = 500-5,000$$

จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร

จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ดังแสดงในตารางที่ 8 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ยประมาณ 1.24 ไร่ (SD = 0.63) ผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดน้อยที่สุดคือ 1 ไร่ และผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดมากที่สุดคือ 14 ไร่ โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสี่ในห้า (ร้อยละ 84.04) มีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดอยู่ระหว่าง 1 - 4 ไร่ รองลงมาร้อยละ 9.57 มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดอยู่ระหว่าง 5 - 8 ไร่ มีเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 6.39) เท่านั้นที่มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดมากกว่าหรือเท่ากับ 9 ไร่

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดอยู่ระหว่าง 1-4 ไร่ เฉลี่ยประมาณ 1.24 ไร่ ซึ่งจัดได้ว่ามีไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ของตนเองทั้งหมด พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะอยู่บนเนินเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองมีน้อย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงต้องเช่าที่ดินจากผู้อื่นแทน

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนพื้นที่การเกษตร

จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4	79	84.04
5-8	9	9.57
9-12	4	4.26
มากกว่า 12	2	2.13
รวม	94	100.00

$$\bar{x} = 1.24 \quad SD = 0.63 \quad \text{Min-Max} = 1-14$$

จำนวนควายที่มีครอบครอง

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนควายที่ครอบครองเฉลี่ย 1.52 ตัว ($SD = 0.74$) ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนควายที่ครอบครองน้อยที่สุดคือ 1 ตัว และผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนควายที่ครอบครองมากที่สุดคือ 13 ตัว โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนควายที่ครอบครองเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.53) มีจำนวนควายที่ครอบครองระหว่าง 1-3 ตัว อีกเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 30.95) มีจำนวนควายที่ครอบครองระหว่าง 4-6 ตัว มีเพียงร้อยละ 9.523 เท่านั้นที่มีจำนวนควายที่ครอบครองมากกว่า 7 ตัว

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนควายที่ครอบครองเกือบทุกครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีควายครอบครองครบครัวละ 1.52 ตัว หรือประมาณ 1 – 2 ตัว หากสังเกตให้ดีข้อมูลที่ค้นพบมีความสัมพันธ์กับอาชีพหลักของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือผู้ให้ข้อมูลมีอาชีพหลักที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร คือ ทำนาข้าว ทำสวน หรือทำไร่ ซึ่งอาชีพเหล่านี้จะต้องพึ่งพาแรงงานจากควายเป็นหลัก จึงส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลต้องเลี้ยงควายเกือบทุกครัวเรือน

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนควายที่มีครอบครอง

จำนวนควายที่มีครอบครอง (ตัว)	จำนวน	ร้อยละ
1-3	25	59.53
4-6	13	30.95
7-9	3	7.14
มากกว่า 9	1	2.38
รวม	42	100.00

$$\bar{x} = 1.52 \quad SD = 0.74 \quad \text{Min-Max} = 1-13$$

การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่จันทน์เหนือ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงกรณีมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่จันทน์เหนือ โดยที่ผู้วิจัยได้ถามผู้ให้ข้อมูลในเรื่องของการรู้จักพิธีสู่ขวัญควาย การเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา จำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา การเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์หาค่าความถี่และค่าร้อยละในแต่ละกิจกรรมดังนี้

การรู้จักพิธีสู่ขวัญควาย ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) ระบุว่ารู้จักพิธีสู่ขวัญควาย และไม่ปรากฏผู้ให้ข้อมูลที่ไม่รู้จักพิธีสู่ขวัญควายเลย (ตารางที่ 10)

การเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) ระบุว่าได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกคน และไม่ปรากฏผู้ให้ข้อมูลว่าไม่เคยเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาเลย (ตารางที่ 10)

จำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 95.90) ได้เข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกครั้ง รองลงมา ร้อยละ 3.28 ผู้ให้ข้อมูลได้เข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา จำนวน 2-3 ครั้ง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 0.82 ได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1 ครั้ง (ตารางที่ 10)

การเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 1 ที่จัดขึ้นในปี 2547 ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 98.36) ได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 มีเพียงเล็กน้อยร้อยละ 1.64 ที่มิได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 (ตารางที่ 10)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) รู้จักพิธีสู่ขวัญควาย และได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกครั้งที่ โดยผู้ให้ข้อมูลได้บอกถึงสาเหตุ ถึงการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกคนหนึ่งกลุ่มผู้เลี้ยงควาย และเป็นสมาชิก คนหนึ่งในหมู่บ้าน จึงร่วมมือกันรักษาประเพณีที่ดีงามของหมู่บ้านไว้ ในส่วนของจำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 95.91) ได้เข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกครั้ง กล่าวคือจำนวนทั้ง 4 ครั้ง โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ระบุสาเหตุของการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาเพราะเป็นประเพณีที่คนในหมู่บ้านนี้ทำกันทุก ๆ ปี ร่วมกันรักษาประเพณีไม่ให้สูญหาย เป็นผู้สาธิตการทำงาน เป็นผู้ดำข้าวซ้อมมือ เป็นนักร้องดนตรีสะท้อ ซอ ซึ่ง เป็นผู้สาธิตการเกียนไม้เป็นพิธีกรและหมอทำขวัญ เป็นผู้จัดอาหารเลี้ยงแขก เป็นผู้ขายของในกาดหมั้ว เป็นผู้สาธิตการขี่ควาย เป็นผู้เฝ้ารถแขกผู้มาร่วมงาน และได้ร่วมนำควายเข้าร่วมขบวนแต่งงานควาย ส่วนการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 นั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 98.36) ได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 มีเพียงร้อยละ 1.64 ที่มิได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่ามีการเจ็บขาไม่สามารถเดินได้และได้เจ็บป่วยขณะที่มีพิธีสู่ขวัญควายพอดี

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ

(n = 122)

การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย	จำนวน	ร้อยละ
การรู้จักพิธีสู่ขวัญควาย		
รู้จัก	122	100.00
ไม่รู้จัก	-	-
การเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา		
เข้าร่วมพิธี	122	100.00
ไม่ได้เข้าร่วมพิธี	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n = 122)		
การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา		
จำนวน 1 ครั้ง	1	0.82
จำนวน 2 ครั้ง	2	1.64
จำนวน 3 ครั้ง	2	1.64
จำนวน 4 ครั้ง	117	95.90
การเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547		
เข้าร่วมพิธี	120	98.36
ไม่ได้เข้าร่วมพิธี	2	1.64

ระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ

ในการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นใหญ่ๆ และผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ตามขั้นต่าง ๆ ดังนี้คือ

- ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการริเริ่มค้น ปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation)
- ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการวางแผน (planning)
- ขั้นตอนที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน (implementation)
- ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation)

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายเพื่อนำไปปรับปรุงพิธีสู่ขวัญควายในครั้งต่อไป จึงให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นถึงการมีส่วนร่วมของตนเองได้ตามความเป็นจริง โดยเลือกตอบแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดการให้คะแนนแต่ละตัวเลือกดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด	= 5	คะแนน
มาก	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก	= 4	คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง	= 3	คะแนน
น้อย	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย	= 2	คะแนน
น้อยที่สุด	หมายถึง	ไม่มีส่วนร่วมเลย	= 1	คะแนน

จากนั้นนำคะแนนแต่ละข้อความมาคิดคำนวณค่าน้ำหนักเฉลี่ย (weight mean score) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.68-5.00	หมายถึงมีส่วนร่วมในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34-3.67	หมายถึงมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-2.33	หมายถึงมีส่วนร่วมในระดับน้อย

กระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (Initiation)

จากตารางที่ 11 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) แต่ละรายการในระดับปานกลางและระดับน้อยเป็นจำนวนที่เท่ากัน โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.27 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อยในด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) ตามข้อความที่เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการประชุมการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย จากข้อความนี้ ผู้ให้ข้อมูลประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.97 และ ร้อยละ 29.51) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดและระดับมากที่สุดตามลำดับ ส่วนผู้ให้ข้อมูลมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 38.52) มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ระดับมากและระดับน้อยตามลำดับ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.95 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการประชุมการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย

2. ระดับการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลหนึ่งในสาม (ร้อยละ 39.35) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 20.49 และร้อยละ 16.39 ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลางและระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 23.78) มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดและระดับมาก โดยคะแนนเฉลี่ย 2.42 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในเรื่องการแสดงความคิดเห็นในการจัดพิธีสู่ขวัญควาย

3. ระดับการมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 63.10) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดและมีส่วนร่วมในระดับน้อย ร้อยละ 16.39 ระบุว่ามีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 20.51) มีส่วนร่วมในระดับมากและระดับมากที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ย 2.25 ซึ่งอธิบายได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องการคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา ที่จะเกิดขึ้นในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย

4. ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 87.70) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุดและมีส่วนร่วมในระดับน้อย ผู้ให้ข้อมูลเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 12.30) ระบุว่ามีส่วนร่วมระดับปานกลาง ระดับมากและระดับมากที่สุด ตามลำดับ โดยคะแนนเฉลี่ย 1.47 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดสรรงบประมาณในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย

จากการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในเรื่องการประชุมการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย และการแสดงความคิดเห็นในการจัดพิธีสู่ขวัญควายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องการคิดค้นหาสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย และการแสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดสรรงบประมาณ ในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควายอยู่ในระดับน้อย สรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.27) ในด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา ซึ่งสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536: 256-257) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการดำเนินการตามแผนการพัฒนาชนบทที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่ริเริ่มมาจากประชาชนมิใช่รัฐบาลริเริ่มโครงการต่าง ๆ อย่างน้อยโครงการต่าง ๆ ทั้งประชาชนและรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญและร่วมมือกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2529: 27) ยังได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนค้นหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และองค์การอนามัยโลก อ้างในเขียนชัย บุรพชนก (2532: 15) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ของประชาชนนั้น ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร

ตารางที่ 11 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่เงินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยมาก		ไม่หนัก		ระดับการมีส่วนร่วม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. ขั้นตอนของกระบวนการริเริ่ม													
ค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation)													
1.1 ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจจางาน	36	29.51	13	10.66	22	18.02	12	9.84	39	31.97	2.95		ปานกลาง
1.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดจางาน	16	13.11	13	10.66	25	20.49	20	16.39	48	39.35	2.42		ปานกลาง
1.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการคิดค้นสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการจัดจางาน	12	9.84	13	10.67	20	16.39	25	20.49	52	42.61	2.25		น้อย
1.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณในการจัดจางาน	2	1.64	4	3.28	9	7.38	19	15.57	88	72.13	1.47		น้อย
รวม	66	13.52	43	8.81	76	15.57	76	15.57	227	46.52	2.27		น้อย
หมายเหตุ	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.68-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก												
	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34-3.67 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง												
	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-2.33 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย												

การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนดำเนินกิจกรรม (Planning)

จากตารางที่ 12 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (planning) ในระดับปานกลางและระดับน้อยเป็นจำนวนที่เท่ากัน กล่าวคือ 2 ข้อความ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.43 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางในด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม (planning) ตามข้อความที่เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนด้านการจัดเตรียมสถานที่ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 26.22) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.91) มีส่วนร่วมระดับน้อยและมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 27.87) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.04 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการวางแผนด้านการจัดเตรียมสถานที่

2. ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนด้านการจัดกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลหนึ่งในสาม (ร้อยละ 33.60) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.08) มีส่วนร่วมระดับน้อยและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 21.32) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.41 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการวางแผนด้านการจัดกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ

3. ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญถวาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลหนึ่งในสาม (ร้อยละ 37.70) ระบุว่ามีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.36) มีส่วนร่วมระดับน้อยและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 13.94) มีส่วนร่วมระดับมากและมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.18 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยในด้านการวางแผนด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญถวาย

4. ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.44) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบอีกครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 41.80) มีส่วนร่วมระดับน้อยและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 14.75) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.07 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในด้านการวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์

จากการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการจัดเตรียมสถานที่ และในการวางแผนด้านการจัดกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการประกอบพิธีผู้ขวัญควาย และการวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์ในระดับน้อย สรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.43) ในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (planning) ซึ่งไพรัตน์ เคชะรินทร์ (2529: 27) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน



ตารางที่ 12 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่เงินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีชุธาตุถวายครั้งที่ 4

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยมาก		น้ำหนัก	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
2. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ดำเนินกิจกรรม (planning)												
2.1 ระดับการมีส่วนร่วมในด้าน การวางแผนด้านการจัดเตรียมสถานที่	29	23.78	15	12.30	32	26.22	28	22.13	10	15.57	3.04	ปานกลาง
2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการประกอบพิธีชุธาตุถวาย	14	11.48	12	9.84	25	20.49	30	24.59	41	33.60	2.41	ปานกลาง
2.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการประกอบพิธีชุธาตุถวาย	7	5.74	10	8.20	27	22.13	32	26.33	46	37.70	2.18	น้อย
2.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์	7	5.74	11	9.02	18	14.75	33	27.05	53	43.44	2.07	น้อย
รวม	57	11.69	48	9.84	102	20.89	123	25	159	32.58	2.43	ปานกลาง
หมายเหตุ												
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.68-5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับมาก									
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34-3.67	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง									
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-2.33	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับน้อย									

การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (Implementation)

จากตารางที่ 13 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ในระดับ ปานกลาง จำนวน 3 ข้อความ และมีส่วนร่วมในระดับน้อย จำนวน 13 ข้อความ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.62 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) ตามข้อความที่เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 72.94) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ร้อยละ 10.66 มีส่วนร่วมระดับน้อย สำหรับผู้ให้ข้อมูลบางส่วน (ร้อยละ 11.48) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 4.92) มีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.61 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย

2. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการบริจาคเงินในการจัดทำพิธีสู่ขวัญควายจากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.06) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 10.66 มีส่วนร่วมน้อยและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 3.38) มีส่วนร่วมระดับมากและส่วนร่วมระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.25 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการบริจาคเงินในการจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย

3. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลสองในสาม (ร้อยละ 66.39) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 14.75 มีส่วนร่วมระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 18.86) มีส่วนร่วมระดับปานกลาง มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.73 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์

4. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านการจัดเตรียมสถานที่ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.90) ระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 19.67 มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด ส่วนผู้ให้ข้อมูลหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 27.05) มีส่วนร่วมระดับมากและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 7.38 มีส่วนร่วมระดับน้อย โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.61 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในการดำเนินงานด้านการจัดเตรียมสถานที่

5. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญควาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.08) มีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 20.49 มีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 24.59) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและส่วนร่วมระดับมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 9.84 มีส่วนร่วมระดับน้อย โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.38 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในการดำเนินงานด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญควาย

6. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านการสาธิตการทำนา จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 68.03) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 24.59) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 7.38) มีส่วนร่วมระดับมากและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.83

7. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการแสดงดนตรีบนหลังควาย / การสาธิตการขี่ควาย / การสาธิตการผูกสนสะพายควาย จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 73.77) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 13.93 มีส่วนร่วมระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 12.30) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุด มีส่วนร่วมระดับมากและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.52 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการแสดงดนตรีบนหลังควาย / การสาธิตการขี่ควาย / การสาธิตการผูกสนสะพายควาย

8. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการหีบอ้อย ตำข้าวซ้อมมือ กลิ้งไม้ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 71.31) มีส่วนร่วมน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 16.39 มีส่วนร่วมน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 12.30) มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมมากและมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.57 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการหีบอ้อย ตำข้าวซ้อมมือ กลิ้งไม้

9. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการสาธิตเกี่ยวไม้ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 77.86) มีส่วนร่วมน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 14.76 มีส่วนร่วมน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 7.38) มีส่วนร่วมมาก ส่วนร่วมมากที่สุด และส่วนร่วมปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.37 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการสาธิตเกี่ยวไม้

10. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการแสดงระบำ ซอ ซึง / การแสดงซอพื้นเมือง จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 73.77) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 15.57 มีส่วนร่วมน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ

10.66) มีส่วนร่วมมากที่สุด มีส่วนร่วมมากและมีส่วนร่วมปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.52 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการแสดงละคร ชอ ซึ่ง การแสดงชอพื้นเมือง

11. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านการจัดการหมี จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.90) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 39.34) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 14.76) มีส่วนร่วมระดับปานกลางและมีส่วนร่วมระดับน้อย โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.66 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในการดำเนินงานด้านการจัดการหมี

12. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการจัดห้สินค้าการเกษตรราคาถูก จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 67.21) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 21.31) มีส่วนร่วมระดับน้อยและมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 11.47) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและมีส่วนร่วมระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.70 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการจัดห้สินค้าการเกษตรราคาถูก

13. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการจัดห้บริการสุขภาพ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 77.05) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด ส่วนผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 20.49) มีส่วนร่วมระดับน้อย มีส่วนร่วมระดับปานกลางและส่วนร่วมระดับมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 2.46) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.44 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านการจัดห้บริการสุขภาพ

14. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านบริการนวดแผนโบราณ จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 78.68) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 16.40 มีส่วนร่วมระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 4.92) มีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนร่วมระดับมากและส่วนร่วมระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.29 ซึ่งอธิบายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในการดำเนินงานด้านบริการนวดแผนโบราณ

15. ระดับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านกิจกรรมส่งเสริมการค้าอาหารเสริม (นม) จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.14) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 13.12 มีส่วนร่วมระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงบางส่วน (ร้อยละ 5.74) มีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนร่วมระดับมากและส่วนร่วมระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.28 ซึ่ง

อธิบาย ได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยในการดำเนินงานด้านกิจกรรมส่งเสริมการดื่มอาหารเสริม

จากการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในด้านกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) ในระดับปานกลางในประเด็น 1) ด้านการจัดเตรียมสถานที่ 2) ด้านการจัดกาตหมั่ว และ 3) ด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญควาย นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยในประเด็น 1) ด้านการสาธิตการทำนอ 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการจัดซุ้มสินค้าการเกษตรราคาถูก 4) ด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย 5) ด้านการสาธิตการเก็บเกี่ยว/ตี/นวด/ฟัดข้าว ด้านการหีบอ้อย ตำข้าวซ้อมมือ กลิ้งไม้ 6) ด้านการแสดงดนตรีบนหลังควาย/การสาธิตการขี่ควาย/การสาธิตการผูกสนสะพายควาย 7) ด้านการแสดงระบำ ซอ ซึง/การแสดงซอพื้นเมือง 8) ด้านการจัดซุ้มนิทรรศการ 9) การสาธิตเตียนไม้ 10) ด้านบริการนวดแผนโบราณ 11) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการดื่มอาหารเสริม (นม) และ 12) ด้านการบริจาคเงินในการจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย สรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.62) ในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ซึ่งไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2529: 27) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535: 122) ยังได้กล่าวถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่า หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยประชาชนไม่มีความพร้อม หรือมีความพร้อมน้อยมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนั้นก็จะมีมากคือ รัฐต้องส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในชนบท มีการกระตุ้นเร่งเร้าและให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมทุกวิถีทางอย่างครบวงจร

ตารางที่ 13 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่เงินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีผู้วิญญูควายครั้งที่ 4

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยมาก		น้ำหนัก ค่าเฉลี่ย		ระดับการมี ส่วนร่วม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
3. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมใน กระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation)													
3.1 ระดับการมีส่วนร่วมในการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้ที่เพื่อช่วยจัด ทำพิธีผู้วิญญูควาย	7	5.7	7	5.7	6	4.9	13	10.7	89	73.0	1.61		น้อย
3.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริจาค เงินในการจัดทำพิธีผู้วิญญูควาย	1	0.8	3	2.5	5	4.1	8	6.6	105	86.1	1.25		น้อย
3.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานด้านกรประชุมพันธ์	10	8.2	5	4.1	8	6.6	18	14.8	81	66.4	1.73		น้อย
3.4 ระดับการมีส่วนร่วมในด้าน การ ดำเนินงานด้านกรจัดเตรียมสถานที่	56	45.9	19	15.6	14	11.5	9	7.4	24	19.7	3.61		ปานกลาง

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยมาก		น้ำหนัก ค่าเฉลี่ย	ระดับการ มีส่วนร่วม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
3.5 ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการ ดำเนินงานด้านการประกอบพิธี สู่ขวัญควาย	16	13.1	14	11.5	25	20.5	12	9.8	55	45.1	2.38	ปานกลาง
3.6 ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการ ดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรม การแสดงต่างๆ ต่อไปนี้	16	13.1	5	4.1	4	3.3	14	11.5	83	68.0	1.83	น้อย
3.6.1 การสวดมนต์ทำนา												
3.6.2 การแสดงดนตรีบนหลังควาย / การสวดมนต์ทำนา / การ สวดมนต์บูชาพระยาควาย	7	5.7	3	2.5	5	4.1	17	13.9	90	73.8	1.52	น้อย
3.6.3 การสวดมนต์บูชาพระยาควาย / คี / นวด / พิศขำ	9	7.4	4	3.3	5	4.1	15	12.3	89	73.0	1.60	น้อย
3.6.4 การสวดมนต์บูชาพระยาควาย / คี / นวด / พิศขำ	8	6.6	4	3.3	3	2.5	20	16.4	87	71.3	1.57	น้อย

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยมาก		น้ำหนักค่าเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
3.6.5 การสวดมนต์เย็นไม้	2	1.6	5	4.1	2	1.6	18	14.8	95	77.9	1.37	น้อย
3.6.6 การแสดงสวดถือ ขอ ซึ่ง / การแสดงขอพื้นเมือง	7	5.7	4	3.3	2	1.6	19	15.6	90	73.8	1.52	น้อย
3.6.7 กาดหมั้ว	31	25.4	17	13.9	9	7.4	9	7.4	56	45.9	2.66	ปานกลาง
3.6.8 ชุมนิพนธ์การเกษตรราดาก	6	4.9	8	6.6	12	9.8	14	11.5	82	67.2	1.70	น้อย
3.6.9 การจัดสุนทรทก	3	2.5	5	4.1	7	5.7	13	10.7	94	77.0	1.44	น้อย
3.6.10 บริการนวดแผนโบราณ	1	0.8	1	0.8	4	3.3	20	16.4	96	78.7	1.29	น้อย
3.6.11 กิจกรรมส่งเสริมการดื่มอาหารเสริม (นม)	1	0.8	2	1.6	4	3.3	16	13.1	99	81.1	1.28	น้อย
รวม											1.62	น้อย

หมายเหตุ	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.68-5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับมาก
	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34-3.67	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-2.33	หมายถึง	มีส่วนร่วมในระดับน้อย

การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (Control)

จากตารางที่ 14 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อความ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.70 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในด้านการบวน การติดตามและประเมินผล (control) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.15) ระบุว่ามีส่วนร่วมระดับปานกลาง สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.21) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุดและระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 24.60) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและระดับมาก

จากการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในเรื่องการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) อยู่ในระดับปานกลาง สรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.70) ในด้านการบวน การติดตามและประเมินผล (control) ซึ่งไพริตัน เดชะรินทร์ (2529: 27) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผล นอกจากนี้เจมส์ คี ปิงทง (2527: 266-267) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรจะมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (control) ซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทขั้นสูงในกระบวนการของการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ โครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยส่วนใหญ่ที่ผ่านมามีการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการติดตามและประเมินผลในโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐ มักไม่เกิดขึ้นหรือไม่ได้รับการสนับสนุนหรือเปิดโอกาสอย่างแท้จริง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นเพราะในสายตาของผู้รับผิดชอบโครงการนั้น มักเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการนั้นๆ ต้องการความรู้ ความสามารถและความพร้อมของชุมชนค่อนข้างสูง (ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ไม่มี)

การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (Control)

จากตารางที่ 14 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อความ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.70 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในด้านการประเมิน การติดตามและประเมินผล (control) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) จากข้อความนี้ผู้ให้ข้อมูลประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.15) ระบุว่ามีส่วนร่วมระดับปานกลาง สำหรับผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.21) มีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุดและระดับน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 24.60) มีส่วนร่วมระดับมากที่สุดและระดับมาก

จากการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในเรื่องการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) อยู่ในระดับปานกลาง สรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.70) ในด้านการติดตามและประเมินผล (control) ซึ่งไพร์ตัน เคชะรินทร์ (2529: 27) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผล นอกจากนี้เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527: 266-267) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรจะมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (control) ซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทขั้นสูงในกระบวนการของการมีส่วนร่วมรับผิดชอบโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยส่วนใหญ่ที่ผ่านมามีการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการติดตามและประเมินผลในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ มักไม่เกิดขึ้นหรือไม่ได้รับการสนับสนุนหรือเปิดโอกาสอย่างแท้จริง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นเพราะในสายตาของผู้รับผิดชอบโครงการนั้น มักเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โครงการนั้น ๆ ต้องการความรู้ ความสามารถและความพร้อมของชุมชนค่อนข้างสูง (ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ไม่มี)

ตารางที่ 14 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่เงินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีชุธาตุวายุครั้งที่ 4

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยมาก		น้ำหนัก ค่าเฉลี่ย	ระดับการ มีส่วนร่วม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
4. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมใน กระบวนการติดตามและ ประเมินผล (control)												
ระดับการมีส่วนร่วมในการพิจารณา ถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีชุธาตุ วายุ (ครั้งที่ 4)	20	16.4	10	8.2	38	31.1	21	17.2	33	27.0	2.70	ปานกลาง
รวม	20	16.4	10	8.2	38	31.1	21	17.2	33	27.0	2.70	ปานกลาง
หมายเหตุ	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.68-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก											
	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34-3.67 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง											
	คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-2.33 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย											

ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย

ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 89.70) ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย โดยแยกออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ กล่าวคือ ด้านปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานพิธีสู่ขวัญควาย ด้านแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานพิธีสู่ขวัญควาย และด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดพิธีสู่ขวัญควายในครั้งต่อไป

1. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานพิธีสู่ขวัญควาย

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานพิธีสู่ขวัญควาย ในด้านงบประมาณในการดำเนินงานมีน้อย พ่อค้าแม่ค้าทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทางตามถนน ทำให้ทางเข้างานดูสกปรก พิธีสู่ขวัญควายขาดความต่อเนื่อง ไม่ตรงตามกำหนดเวลา สถานที่ ในการจัดงานไม่สะดวก ย่อหน้าแคบและอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ที่สำคัญสถานที่จัดงานไม่แน่นอน เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา การเตรียมงานมีความล่าช้า ขาดการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ในงานมีรถวิ่งเข้าออกทำให้ดูไม่เป็นระเบียบ ผู้นำระดับตำบลระดับอำเภอไม่ให้ความสนใจต่อพิธีสู่ขวัญควาย ทำที่ควร การดำเนินงานตกเป็นภาระของคนในหมู่บ้านมากเกินไป

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานพิธีสู่ขวัญควาย

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานพิธีสู่ขวัญควายว่า ควรหางบประมาณจากแหล่งทุนที่สามารถสนับสนุนได้ และมีระบบการจัดสรรงบประมาณ ในการดำเนินการที่ดีกว่านี้ ควรปรับปรุงสถานที่ในการจัดงาน ให้เรียบร้อยกว่านี้ ควรเพิ่มจำนวนถังขยะให้มากขึ้น ควรจัดระเบียบพ่อค้าแม่ค้าให้ทำความสะอาดพื้นที่ของตนเองขายของก่อนกลับบ้าน ควรวางแผนการดำเนินงานให้ดีกว่านี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลควรเข้ามาประสานงานกับชาวบ้านอย่างจริงจัง ควรห้ามรถวิ่งเข้าออกในงาน ให้ทุกคนเดินเข้าไปในงานแทน

3. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดพิธีสู่ขวัญควายในครั้งต่อไป

สำหรับด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดพิธีสู่ขวัญควายในครั้งต่อไปนั้น ผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรเก็บงบประมาณดำเนินงาน ไม่อยากให้จัดงานในฤดูฝน ควรมีการแสดงขอพื้นเมืองทั้งวันหรือการแสดงอื่น ๆ อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเข้ามาประสานงานกับคนในชุมชนให้มากกว่านี้ ควรเข้ามาชี้แจงแนวทางการดำเนินงานด้วย ควรลดการชนไก่ เพราะขัดแย้งกับการจัดพิธีสู่ขวัญควาย ควรจัดหาสินค้าพื้นบ้านราคาถูกมาจำหน่ายให้มากกว่านี้ อยากให้หมู่บ้านอื่น ๆ มาร่วมงานกันทุก ๆ ปี ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

(SUMMARY, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS)

สรุปผลการวิจัย

(Summary)

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ
2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ในขั้นตอนของกระบวนการเริ่มต้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation)
3. ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควาย

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ ราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ที่อยู่ในวัยแรงงานอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 122 คน รวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และผ่านการทดสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) และได้นำไปทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) กับราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ผลการทดสอบแบบสัมภาษณ์วัดค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.87 ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะเศรษฐกิจ ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 44 ปี โดยมีอายุน้อยที่สุด 22 ปี และมีอายุมากที่สุด 83 ปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับภาคบังคับ มีการประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรคือ ทำสวน ทำนาข้าว ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย มีรายได้หลักเฉลี่ย 5,056.98 บาทต่อเดือน และประกอบอาชีพเสริมคือรับจ้างทั่วไปและเกษตรรับจ้าง และมีรายได้เสริมเฉลี่ย 3,156.25 บาทต่อเดือน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 1.24 ไร่ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร น้อยที่สุด 1 ไร่ มากที่สุด 14 ไร่ สำหรับจำนวนควายที่มีครอบครอง มีจำนวนน้อยที่สุด 1 ตัว จำนวนมากที่สุด 13 ตัว

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของ ราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนินเหนือ

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) รู้จักพิธีสู่ขวัญควายและได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกคน และผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 95.91) มีจำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา ทั้ง 4 ครั้ง อีกทั้งการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547 นั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 98.36) ได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี 2547

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.27) โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีส่วนร่วมในด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) ในระดับปานกลางในประเด็น 1) การมีส่วนร่วมในด้านการประชุมการจัดงานพิธีสู่ขวัญควายและ 2) การแสดงความคิดเห็นในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยในประเด็น 1) การมีส่วนร่วมในด้านการคิดค้นหาสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย และ 2) ด้านการจัดสรรงบประมาณในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (planning) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.43) โดยผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม (planning) ในระดับปานกลางในประเด็น 1) การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนด้านการจัดเตรียมสถานที่ และ 2) การวางแผนด้านการจัดกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ นอกจากนี้

ผู้ให้ข้อมูลยังระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยในประเด็น 1) การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญควาย และ 2) การวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.62) โดยผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) ในระดับปานกลางในประเด็น 1) ด้านการจัดเตรียมสถานที่ 2) ด้านการจัดกาดหมั้ว และ 3) ด้านการประกอบพิธีสู่ขวัญควาย นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับน้อยในประเด็น 1) ด้านการสาธิตการทำนา 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการจัดซุ้มสินค้าการเกษตรราคาถูก 4) ด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย 5) ด้านการสาธิตการเก็บเกี่ยว/ตี/นวด/ฟัดข้าว ด้านการหีบอ้อย คำข้าวซ้อมมือ กลิ้งไม้ 6) ด้านการแสดงดนตรีบนหลังควาย / การสาธิตการขี่ควาย / การสาธิตการผูกสนสะพายควาย 7) ด้านการแสดงระบำ รำ ร้อง / การแสดงซอพื้นเมือง 8) ด้านการจัดซุมนิทรรศการ 9) การสาธิตเลี้ยงไม้ 10) ด้านบริการนวดแผนโบราณ 11) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการค้าอาหารเสริม (นม) และ 12) ด้านการบริจาคเงินในการจัดทำพิธีสู่ขวัญควาย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (control) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.70) โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลางในประเด็นการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีสู่ขวัญควาย (ครั้งที่ 4)

ผลการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย

และข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีสู่ขวัญควายของราษฎร บ้านแม่ขนินเหนือ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงปัญหา อุปสรรค แนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายโดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา อุปสรรคจากมาก ไปน้อย ดังนี้ 1) ปัญหาในด้านงบประมาณในการดำเนินงาน 2) ปัญหาในด้านสถานที่จัดงาน และ 3) ปัญหาในด้านการดำเนินงาน

ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคนั้น ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่าแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ .) ควรมีการจัดหางบประมาณและมีระบบการจัดสรรงบประมาณ จากแหล่งทุนที่สามารถสนับสนุนได้ 2) ในด้านสถานที่นั้นผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่าควรมีการเตรียมพร้อมสถานที่ในการจัดงานให้พร้อมกว่านี้ เช่น มีจำนวนถังขยะที่เพียงพอ มี

การจัดระเบียบพ่อค้าแม่ค้าในทำความสะอาดพื้นที่ที่พ่อค้าแม่ค้าขายของก่อนกลับบ้าน ห้ามรถวิ่งเข้าออกในงาน และ 3) ด้านการดำเนินงาน ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลควรเข้ามาประสานงานกับชาวบ้านอย่างจริงจัง

สำหรับข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีชัวยัญควาย ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุข้อเสนอแนะในประเด็น ๆ ที่สำคัญดังนี้ 1) ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดหางบประมาณการจัดงานพิธีชัวยัญควายอย่างจริงจัง 2) พิธีชัวยัญควายไม่ควรจัด ณ ดุสน เพราะเป็นการสร้างความลำบากทั้งผู้จัดงานและผู้ร่วมงาน 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลน่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดพิธีชัวยัญควายกับผู้ให้ข้อมูลมากกว่านี้ 4) การแสดงต่าง ๆ ในพิธีชัวยัญควายควรจัดให้มีต่อเนื่องตลอดทั้งวันที่สำคัญผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยากให้มีการงดกาเชนไก่ 5) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์พิธีชัวยัญควายให้เร็วและมากกว่านี้ เพื่อจะได้เชิญชวนประชาชนทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้านมาร่วมงานกัน อีกทั้งยังเป็นการรักษาประเพณีที่เก่าแก่และดีงามเอาไว้

อภิปรายผลการวิจัย

(Implications)

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 44 ปี โดยมีน้อยที่สุด 22 ปี และมีอายุมากที่สุด 83 ปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับภาคบังคับ มีการประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรคือ ทำสวน ทำนาข้าว ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ไร่ชา มีรายได้หลักเฉลี่ย 5,056.98 บาทต่อเดือน และประกอบอาชีพเสริมคือรับจ้างทั่วไปและเกษตรรับจ้าง และมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 1.24 ไร่ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร น้อยที่สุด 1 ไร่ มากที่สุด 14 ไร่ สำหรับจำนวนควายที่มีครอบครอง มีจำนวนน้อยที่สุด 1 ตัว จำนวนมากที่สุด 13 ตัว และผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) รู้จักพิธีชัวยัญควายและได้เข้าร่วมพิธีชัวยัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกคน นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 95.90) มีจำนวนครั้งของการเข้าร่วมในพิธีชัวยัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา ทั้ง 4 ครั้ง และผู้ให้ข้อมูลเกือบจะทั้งหมด (ร้อยละ 98.36) ได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมพิธีชัวยัญควายครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของศิริวรรณ วงศ์สมบัติ (2536: 62) พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ เพราะผู้มีอายุมากขึ้น ต้องการการทำงานเพื่อส่วนรวมและต้องการเพื่อนเพื่อพบปะสังสรรค์ในเรื่องต่าง ๆ และ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jerusalem อ้างในประทักษ์ อินทรกำแหง (2539: 21) ซึ่ง

พบว่าบุคคลที่มีอายุมากขึ้น และเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการมากกว่าบุคคล ซึ่งมีอายุน้อยกว่าและไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม

และจากการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) ด้านการวางแผน (planning) ด้านการดำเนินงาน (implementation) และด้านการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation) และได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับด้วยกัน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดรู้จักพิธีสู่ขวัญควายและได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในตลอด 4 ปีที่ผ่านมาทุกคน แต่ระดับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของผู้ให้ข้อมูล อยู่ระดับปานกลางในด้านการวางแผน (planning) และด้านการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation) ระดับน้อยในด้านการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) และด้านการดำเนินงาน (implementation) สอดคล้องกับแนวคิดของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535: 122) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในโครงการของประชาชนในชนบท อาจมีขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ การคิด (thinking) การตัดสินใจ (decision making) การวางแผน (planning) และการลงมือปฏิบัติงาน (acting) ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการอธิบายของไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2529: 27) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มีดังนี้ ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่จะที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายและร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผล และยังสอดคล้องกับแนวคิดของเจมส์ คี บีนทอน (2527: 266-267) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรจะมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท (initiation) 2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ดำเนินกิจกรรม (planning) 3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) และ 4) การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (control) ถึงแม้ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าระดับการมีส่วนร่วมพิธีสู่ขวัญควายของผู้ให้ข้อมูล จะอยู่ในในระดับปานกลางถึงระดับน้อย แต่ผู้ให้ข้อมูลก็มีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายครบทุกขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน (Recommendations for Implementation)

ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ได้เสนอแนะจากผลการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพิธีสู่ขวัญควาย เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องตรงกับความต้องการที่แท้จริงของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปงและสำนักงานททท. ภาคเหนือ เขต 1 ควรให้ความสำคัญกับพิธีสู่ขวัญควายให้มากกว่านี้ ควรมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบ
2. จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) รู้จักพิธีสู่ขวัญควายและได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทุกคน แสดงให้เห็นถึงผู้ให้ข้อมูล มีความร่วมมือในการจัดงานพิธีสู่ขวัญควายในระดับที่สูงมาก แต่เป็นที่น่าสนใจ ผลการวิจัยในส่วนของการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ ในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้คือขั้นของกระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) กระบวนการวางแผน (planning) กระบวนการดำเนินงาน (implementation) และกระบวนการควบคุมและประเมินผล (control and evaluation) ผลการวิจัยกลับพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมโดยรวมในระดับปานกลางและน้อย แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ในระดับแค่การลงมือปฏิบัติงาน (acting) เท่านั้น ดังนั้นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรลดบทบาทหน้าที่ของตนเอง กล่าวคือควรจัดให้คำปรึกษาแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือเป็นคำปรึกษาแนะนำทางด้านวิชาการ คอยช่วยเหลือในกิจกรรมบางอย่างและเพิ่มบทบาทหน้าที่ อีกทั้งระดับการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลให้มากกว่านี้ อาจมีขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ ระดับการคิด (thinking) การตัดสินใจ (decision making) การวางแผน (planning) และการลงมือปฏิบัติงาน (acting) เพื่อจะได้เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Further Study)

1. การศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะระดับการมีส่วนร่วมเท่านั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรจะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญควาย ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควาย หรือการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในพิธีสู่ขวัญควาย ซึ่งผลของการศึกษาจะช่วยให้การจัดพิธีสู่ขวัญควายตรงกับความต้องการที่แท้จริงของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ
2. การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น ดังนั้นหากมีการศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายในพื้นที่อื่น ๆ ในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น บ้านคำครดา อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร หรือ บ้านข่าขัน โลง ตำบลลุ่มป๋ม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งจังหวัดดังกล่าวได้มีการจัดพิธีสู่ขวัญควายเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของประชาชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะให้มากยิ่งขึ้น
3. การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรจะขยายไปศึกษาหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐและภาคเอกชนด้วย เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดพิธีสู่ขวัญควายจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย

บรรณานุกรม
(BIBLIOGRAPHY)

- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. 2527. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
กรมปศุสัตว์. 2546. ภูมิปัญญาไทยเกี่ยวกับควาย กรุงเทพฯ: กองบำรุงพันธุ์สัตว์ สำนัก
พัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี.
ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน. 2547. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง
จังหวัดเชียงใหม่ (15 กันยายน). เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนตำบล.
จินตนา อินทรมงคล. 2546. ภูมิปัญญาไทยเกี่ยวกับควาย. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการปศุสัตว์
และถ่ายทอดเทคโนโลยีกองบำรุงพันธุ์สัตว์.
jemศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณะสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
เขียนชัย บุรพชนก. 2532. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมสุขภาพของหมู่บ้านทั้งตนเอง
สาธารณสุขมูลฐาน ในจังหวัดระยอง. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
มหิดล.
ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2537. สรุปข้อเสนอแนะจากการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน:
นโยบายและกลวิธี 10-12 กุมภาพันธ์ 2537. นครปฐม: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณะสุข
มหาวิทยาลัยมหิดล.
นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2527. รายงานการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและ
กลวิธี 10-12 กุมภาพันธ์ 2527. นครปฐม: ศูนย์นโยบายสาธารณะสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
บุญชม ศรีสะอาด. 2543. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
บุญธรรม กิจปริดาภิรัฐ. 2535. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศึกษา
ศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
ปรัชญา เวชสารัช. 2526. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนางานกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันโศภิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ประทักษ์ อินทรกำแหง. 2539. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในการอนุรักษ์
ป่าชายเลนของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
แม่โจ้.
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2542. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

- พนิต เข้มทอง. 2525. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ เจริญรินทร์. 2528. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภะ การพิมพ์.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2530. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- มณี พยอมยงค์. 2534. ประเพณีผู้ว่าราชการานาไทย. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2535. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: บทบาทองค์กรในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์.
- วิเชียร เกตุสิงห์. 2537. การวิจัยเชิงปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ศราวุฒิ อรุณกิจ. 2546. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าชุมชนของราษฎรบ้านปด้อยเหนือ ตำบล ปล้อง อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริพร โปธา. 2547. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องควาย เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงและอนุรักษ์ควายไทย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- _____. 2547. “แต่งงานควาย”. เชียงใหม่นิวส์. 14 มิถุนายน: 2.
- _____. 2547. “ความรู้เกี่ยวกับเรื่องควายเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงและอนุรักษ์ควายไทย. เชียงใหม่นิวส์. 3 กรกฎาคม: 2.
- ศิริวรรณ วงศ์สมบัติ. 2536. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน อำเภอสันทราย และอำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. สังคมวิทยาชนบท: วิธีการวิจัย ทฤษฎีและการเปลี่ยนแปลงในสังคม ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: (ฉบับแก้ไขและปรับปรุง) อัดคำเนา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2548. “สถิติจำนวนควายในประเทศไทย” [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา. http://www.nso.go.th/thai/stat/stat_23/toc_10 (9 สิงหาคม 2548).
- สุรพล จันทราพิศย์. 2529. วิทยาการส่งเสริมและพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุรัสวดี หุ่นพยนต์. 2528. ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชน
 ยางจน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาดิน ตำบลวังน้ำลัด อำเภอไพศาลี จังหวัด
 นครสวรรค์. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภา กิตติขจร. 2537. การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตกะหล่ำปลีของสตรีเกษตรกรบ้านช่าง
 เค็ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
 แม่โจ้.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปางและหน่วยงานปฏิบัติการปศุสัตว์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.
 2547. ความรู้เกี่ยวกับควาย. เชียงใหม่: ส่งเสริมการเลี้ยงและอนุรักษ์ควายไทย.
- อัญชนา นิติน. 2543. การมีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสตรีของชาวเขาเผ่า
 กระเหรี่ยงโดยโครงการพัฒนาป่าไม้ สวนป่าสิริกิติ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่.
 เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เอี่ยม ทองดี. 2534. ควายไทยสัตว์กตัญญูซึ่งกำลังถูกลืม. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- _____. 2545. "ความรู้เกี่ยวกับควาย". จุลสารผสมเทียมภาคเหนือ. 7 (เมษายน-
 พฤษภาคม): 10-14.



ภาคผนวก



ภาคผนวก ก
แบบสั ภาษณ

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในพิธีชงขวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ

หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

รหัสแบบสอบถาม.....

บ้านเลขที่ บ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

วันที่ เดือน พ.ศ. 2548

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ

1. เพศ

☐☐

1. ชาย

☐

2. หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบัน

☐☐

1. ไม่ได้เรียนหนังสือ

☐

2. ต่ำกว่า ป. 4

☐

3. ป. 4 หรือเทียบเท่า

☐

4. ป. 5 - ป. 7

☐

5. มัธยม 1-3

☐

6. มัธยม 4-6

☐

7. อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. ในรอบปีที่ผ่านมา ครอบครัวของท่านมีรายได้หลักจากด้านใด เป็นจำนวนเงินโดยประมาณเท่าไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐

1. ทำนา

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

☐

2. ทำไร่

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

☐

3. เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

☐

4. รับราชการ

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

☐

5. รับจ้างทั่วไป

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

☐

6. ค้าขาย

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

☐

7. อื่นๆ โปรดระบุ.....

คิดเป็นเงินประมาณ บาท / ปี

รวมรายได้ทั้งสิ้นประมาณ บาท / ปี

5. ในรอบปีที่ผ่านมา ครอบครัวของท่านมีราย'ด้เสริม(อาชีพที่ทำเป็นครั้งคราว โดยใช้เวลาวางจากอาชีพหลัก) ด้านใด เป็นจำนวนเงินโดยประมาณเท่าไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. ไม่มีอาชีพเสริม
- ☐ 2. หัตถกรรม คิดเป็นเงินประมาณบาท / ปี
- ☐ 3. เป็นเกษตรกรรับจ้าง คิดเป็นเงินประมาณบาท / ปี
- ☐ 4. เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย คิดเป็นเงินประมาณบาท / ปี
- ☐ 5. รับจ้างทั่วไป คิดเป็นเงินประมาณบาท / ปี
- ☐ 6. ค้าขาย คิดเป็นเงินประมาณบาท / ปี
- ☐ 7. อื่นๆ โปรดระบุ..... คิดเป็นเงินประมาณบาท / ปี
- รวมรายได้ทั้งสิ้นประมาณบาท / ปี

6. จำนวนที่ดินของท่านที่ทำการเกษตรทั้งหมด.....ไร่

7. จำนวนควายที่ท่านมีครอบครองทั้งหมด.....ตัว

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในพิธีสู่ขวัญควายของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ขนิ้นเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1. ท่านรู้จักพิธีสู่ขวัญควายหรือไม่ ☐
- ☐ รู้จัก (ทำแบบสัมภาษณ์ต่อในข้อ 2)
- ☐ ไม่รู้จัก (จบการทำแบบสัมภาษณ์)
2. พิธีสู่ขวัญควายที่จัดขึ้นที่บ้านแม่ขนิ้นในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา (จำนวน 4 ครั้ง) ท่านได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายหรือไม่ ☐
- ☐ เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญควายจำนวน ครั้ง
- โปรดระบุเหตุผล.....
- ☐ ไม่ได้เข้าร่วม โปรดระบุเหตุผล.....
-
-

3. ท่านได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญถวายครั้งที่ 4 (จัดในปี 2547) หรือไม่ ☐

☐ เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญ โปรระบุเหตุผล

☐ ไม่ได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญถวาย โปรระบุเหตุผล

4. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6 ตำบลบ้านปาง อำเภอลำดอง จังหวัด
เชียงใหม่ ในการเข้าร่วมในพิธีสู่ขวัญถวาย

คำชี้แจง

1. ให้ผู้สัมภาษณ์ใช้ข้อมูลด้านซ้ายมือในการดำเนินการสัมภาษณ์ถึงระดับการมีส่วนร่วม
ของ ผู้ให้สัมภาษณ์ว่าอยู่ในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย(✓) ลงในช่องว่างตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์
ให้ข้อมูลการให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วมดังนี้

2. การให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วม มีดังนี้

มีส่วนร่วมมากที่สุด	5 คะแนน
มีส่วนร่วมมาก	4 คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง	3 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย	2 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อยมาก	1 คะแนน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยมาก (1)
1. ขั้นตอนของกระบวนการริเริ่มค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา (initiation) ในการจัดงานพิธีผู้ช่วยผู้ควายครั้งที่ 4 (ในปี 2547) 1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมการจัดงานฯ ในระดับใด					
1.2 ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดงานฯ ในระดับใด					
1.3 ท่านมีส่วนร่วมในการติดค้นหาสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการจัดงานฯ ในระดับใด					
1.4 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณในการจัดงานฯ ในระดับใด					
2. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ดำเนินกิจกรรม (planning) ในการจัดงานพิธีผู้ช่วยผู้ควายครั้งที่ 4 (ในปี 2547) ท่านมีส่วนร่วมใน					
2.1 การวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์ (เช่น ทำป้ายคัทเอ๊าท์, จัดพิมพ์แผ่นพับ, ประสานงานสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ฯลฯ) ในระดับใด					
2.2 การวางแผนด้านการจัดเตรียมสถานที่ (เช่น สร้างเวที, สร้างห้านา, สถานที่จัดภาคหมั่ว ฯลฯ) ในระดับใด					
2.3 การวางแผนด้านการประกอบพิธีผู้ช่วยผู้ควาย (เช่น กินขันโตกควาย, การแต่งงานของควาย ฯลฯ) ในระดับใด					
2.4 การวางแผนด้านการจัดกิจกรรม การแสดงต่างๆ (เช่น สาธิตการทำนา, คอนเสิร์ตหลังควาย, ภาคหมั่ว ฯลฯ) ในระดับใด					
3. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและปฏิบัติงาน (implementation) ในการจัดงานพิธีผู้ช่วยผู้ควายครั้งที่ 4 (ในปี 2547) ท่านมีส่วนร่วมใน					
3.1 การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยจัดทำพิธีผู้ช่วยผู้ควายในระดับใด					

ลักษณะของการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยมาก (1)	
3.2 การบริจาคเงินในการจัดทำพิธีผู้ขวัญควายในระดับใด						☐
3.3 การดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ (เช่น ทำป้ายคัทเอ๊าท์, จัดพิมพ์แผ่นพับ, ประสานงานสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ฯลฯ) ในระดับใด						☐
3.4 การดำเนินงานด้านการจัดเตรียมสถานที่ (เช่น สร้างเวที สร้างหิ้งนา สถานที่จัดกาดหมั้ว ขาของพื้นเมือง) ในระดับใด						☐
3.5 การดำเนินงานด้านการประกอบพิธีผู้ขวัญควาย (เช่น กินขันโตกควาย, การแต่งงานของควาย ฯลฯ) ในระดับใด						☐
3.6 การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรม การแสดงต่างๆ ต่อไปนี้ในระดับใด						☐
3.6.1 การสาธิตการทำนา						☐
3.6.2 การแสดงคนตรีบนหลังควาย/การสาธิตการขี่ควาย/การสาธิตการผูกสนสะพายควาย						☐
3.6.3 การสาธิตการเก็บเกี่ยว/ตี/นวด/ฟัดข้าว						☐
3.6.4 การหีบอ้อย ตำข้าวซ้อมมือ กลิ้งไม้						☐
3.6.5 การสาธิตเคียนไม้						☐
3.6.6 การแสดงสะล้อ ซอ ซึง / การแสดงขอพื้นเมือง						☐
3.6.7 กาดหมั้ว						☐
3.6.8 ชุมนินคำการเกษตรราคาถูก						☐
3.6.9 การจัดชุมนิทรรศการ						☐
3.6.10 บริการนวดแผนโบราณ						☐
3.6.11 กิจกรรมส่งเสริมการค้าอาหารเสริม (นม)						☐
4. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผล (control) ท่านได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหา อุปสรรค ของการจัดงานพิธีผู้ขวัญควาย (ครั้งที่ 4) ในระดับใด						☐

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการเข้าร่วมในพิธี ฐัษวัญควาย ของราษฎรบ้านแม่ขนินเหนือ หมู่ 6
ตำบลบ้านปาง อำเภอลางตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อพิธีฐัษวัญ
ควาย

1. การดำเนินงานพิธีฐัษวัญควายมีปัญหา อุปสรรคในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานพิธีฐัษวัญควาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการจัดพิธีฐัษวัญควายในครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย



ประวัติผู้วิจัย

ชื่อสกุล	นายวีรชาติ เชื้อนรัตน์
เกิดเมื่อ	23 ตุลาคม พ.ศ. 2503
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2517 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนห้องสอนศึกษา อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2519 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนห้องสอนศึกษา อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2522 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนรั้วทิวเขาพิษณุโลก พ.ศ. 2535 ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน ผู้อำนวยการส่วนศึกษาและพัฒนการปศุสัตว์ สำนักสุขาตรสัตว์และสุขอนามัยที่ 5 อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่